

JOUKKOVOIMA

Toimintaryhmämalli ammattikoulutuksen
aloittaville opiskelijoille

Ville Kämäräinen ja
Sauli Paavilainen
Opinnäytetyö, syksy 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalian koulutusohjelma
Diakonia, kristillinen kasvatus
ja nuorisotyö (ylempi AMK)
Mikkelin ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (ylempi AMK)

TIIVISTELMÄ

Kämäräinen, Ville & Paavilainen, Sauli. Joukkovoima. Mikkeli, Pieksämäki, syksy 2012, 73 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Itä Pieksämäki. Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia, kristillinen kasvatusta ja nuorisotyö, sosionomi (ylempi AMK)

Mikkelin ammattikorkeakoulu, Järjestö- ja nuorityö, yhteisöpedagogi (ylempi AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkimuksellisen kehittämisen keinoin luoda malli toimintaryhmästä ammattioppilaitoksen aloittavalle nuorelle, jonka avulla nuori voi kohentaa sosiaalisia ja yhteisöllisiä taitojaan. Eli toimia paremmin yhteisön jäsenenä välttämättä ajautumista haitalliseen toimintaan ja seuraan. Toimintaryhmämalliaihio suunniteltiin ammattiin opiskelevien nuorten kanssa tukemaan nuorta uudessa elämäntilanteessa.

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin. Tutkimuksen aineisto on kerätty teema-haastatteluin keväällä 2012. Haastateltavina oli yhdeksän ammattioppilaitostyötä tekevää työntekijää. Haastatteluilla oli tarkoitus selvittää onko toimintaryhmä hyvä työkalu ammattiin opiskelevan arjenhallintaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn? Onko malli toteuttamiskelpoinen ja kiinnostava työntekijän näkökulmasta?

Johtopäätöksinä tutkimuksellisesta kehittämisprosessista todettiin, että harrastustoimintaan panostaminen yhteisöllisin keinoin tukee nuoren kasvua kohti tervettä aikuisuutta ja arjenhallintaa. Lisäksi tarvitaan myös moniammatillista yhteistyötä, joka luo paremmat mahdollisuudet ammattikoululaisen elämänhallinnan tukemiseen. Ammattiin opiskelevan nuoren sosiaalista statusta tulee kohentaa. Toiminnallista ennaltaehkäisevää työtä, joka ei leimaa opiskelijaa syrjäytyneeksi pidettiin tärkeänä. Toimintaryhmän onnistumisen edellytys oli riittävä turvallisuus ryhmätilanteissa ja vertaisohjaajien hyvä koulutus.

Asiasanat: tutkimuksellinen kehittäminen, hyvinvointi, ammatillinen koulutus, nuoruuden kehitystehtävät, osallisuus, yhteisöllisyys

ABSTRACT

Kämäräinen, Ville and Paavilainen, Sauli. Joukkovoima., 73 s., 3 appendices, Language: Finnish. Mikkeli, Pieksämäki, autumn 2012

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, European Master in Diaconia and Cristian Social Praticce.

Mikkeli University on Applied Sciences. Ngo and youth work, Master degree program.

The objective of this thesis was by means of research-development effort to create a model for group work for students who are starting their vocational studies. Participating in a work group could improve the social and community skills of the students. The model for work group was designed with students.

The approach to this study was qualitative and the study material was collected during the spring semester 2012 by interviewing nine professionals working with vocational students. The objective of the interviews was to find out if a work group is a good tool for students to help them manage their everyday life and prevent social exclusion and if the model is viable for the professionals working with the students.

As a conclusion from an exploratory development process investing in leisure activities by the means of work group process supports young people towards healthy growth and gives skills for the everyday management. Also additional support is needed. When a wide range of professionals are networking and working together they can help students to manage their everyday life. The social status of a vocational student is to be improved. It is important that the preventive activities should not stigmatize young people as socially excluded.

In order to succeed it is important that the situations inside the group are safe and the tutors are trained well.

Keywords: research-development, welfare, vocational training, youth development tasks,

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TOIMINTARYHMÄMALLIN TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMINEN.....	7
2.1 Tutkimuksellisen kehittämisen tavoitteet	7
2.2 Tutkimuksellisen kehittämisen prosessi	9
3 EVÄÄT OSALLISUUTEEN JA HYVINVOINTIIN	17
3.1 Harrastamalla hyvinvointia.....	17
3.2 Syrjäytyminen.....	24
4 HAASTEENA AMMATILLINEN KOULUTUS	29
4.1 Nuoruuden elämänvaihe ja sen tukeminen	29
4.2 Nuori ammattikoulussa	33
4.3 Opiskelijahuolto.....	41
4.4 Kirkon nuorisotyö ammattikoulussa.....	43
5 YHTEISÖN AVULLA KOULUUN.....	45
5.1 Ryhmän ja yhteisön määrittelyä	45
5.2 Vierellä vertainen – ohjaus	48
5.3 Yhteisö kouluissa.....	51
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	53
LIITE 1: Suunnittelutyöryhmä.....	58
LIITE 2 : Toimintaryhmämalli.....	62
LIITE 3: TATU – tartu tutkintoon! – hanke	67
LÄHTEET.....	71

1 JOHDANTO

“Sähkö ei ollutkaan mun alaa...” Tällainen on tuttu lause nuoren jättäessä ammattiopintonsa jo muutaman viikon jälkeen kesken. Siirtyminen peruskoulusta toisen asteen koulutukseen on nivelvaihe nuoren elämässä. Tähän murrosvaiheeseen liittyy riski syrjäytyä. Vanhat harrastukset jäävät tylsinä ja aikaa vievinä pois. Kavereiden valinnan kriteereiksi nousevat luotettavuuden ja tuttuuden lisäksi se, että kavereina arvostetaan jännittäviä ja erilaisia tyyppisiä, jotka eivät seuraa yhteiskunnan luomia normeja.

Tutustuimme 2000-luvun lopun kouluterveyskyselyihin (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2008) ja vertasimme ammattikoululaisten ja lukiolaisten suhtautumista ja käyttäytymistä syrjäytymiseen liittyvissä asioissa. Tuloksena huomasimme, että ammattikoululaisten päihteiden käyttö ja muu haitallinen käyttäytyminen oli merkittävästi suurempaa kuin lukiolaisilla. Oletamme, että nämä erot voivat osaltaan johtua ammattikoululaisen sosiaalisesta statuksesta, jonka hän joutuu valitsemaan joskus jopa tahtomattaan. Toinen syy voisi olla, että ammatilliseen koulutukseen hakeutuu lukiolaisia heterogeenisempi joukko nuoria. Lopputyömme tarkoitus on luoda toimintaryhmämalli ammattioppilaitoksessa opiskelunsa aloittaville nuorille. Toimintaryhmän tavoitteena on vastata syrjäytymistä edistävän käyttäytymisen haasteisiin ja kasvattaa yhteisöllisyyttä ammattikouluopiskelijoiden keskuudessa.

Teoriataustassa käsittelemme nuoruuden kouluyhteisöä, ryhmää, nuoruuden kehitystehdäviä ja syrjäytymistä. Aineistoa keräsimme nuorilta, ammattioppilaitoksen työntekijöiltä, kirjastoista, työpaikoiltamme sekä internetistä. Tutkimus/kehittämistyö on syntynyt Mikkelin ammattikorkeakoulun (yhteisöpedagogi, ylempi AMK) ja Diakonia ammatti-

korkeakoulun (sosionomi, ylempi AMK) yhteisenä lopputyönä. Opinnäytetyö on kvalitatiivinen tutkimuksellinen kehittämishanke.

Kehittämishanke on aloitettu tutustumalla nuoruuden kehitysvaiheisiin, syrjäytymiseen, ammattikoulutukseen ja ryhmäteorioihin. Viitetekstiä on kerätty näistä aiheista ja perehdyimme myös aihepiiriin liittyviin muihin projekteihin. Tässä työskentelyssä meille muodostui kuva ryhmätoiminnan mahdollisuuksista aiheeseen. Kokosimme ammattikoululaisista ryhmän, jonka kanssa luotiin toimintaryhmämalli ammattikoulun aloittaville opiskelijoille. Toteutimme toimintaryhmämallin luomisprosessin opiskelijoiden kanssa siten, että määrittelimme toimintarajat, jonka puitteissa nuoret saivat vapaasti suunnitella toimintaryhmämallia. Tämän työskentelyn pohjalta tehtiin toimintaryhmämalliaihio. Lopputulos hyväksyttiin nuorilla, minkä jälkeen toimintaryhmämalli lähti ”kommenttikierrokselle” työntekijöille. Eli haastattelimme teemahaastattelun menetelmällä ammattikoululaisten kanssa työtä tekeviä työntekijöitä. Nuorten kanssa luotua toimintaryhmämallia peilataan koko tutkimuksen läpi teoriataustaan ja teemahaastattelun tuloksiin. Toimintaryhmämalli-aihio löytyy työstä punaisilla reunuksilla olevista tekstikehyksistä. Tämän kaltaisen tutkimuksellisenkehittämisprosessin tuloksena syntyi toimintaryhmämalli, joka on työmme liitteenä.

2 TOIMINTARYHMÄMALLIN TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMINEN

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta voidaan ymmärtää väljänä yleiskäsitteenä. Tällä kuvataan tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan yhteyttä. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kulkee tutkimuksen ja kehittämistoiminnan rajapinnalla. Tätä rajapintaa voidaan tarkastella sekä kehitystoiminnan että tutkimuksen kannalta. Tietoa tuotetaan kehittämisprosessin kautta, mutta tiedeyhteisön intressin mukaisesti. Toisaalta asiaa voidaan lähestyä käytännön ongelmien ja kysymysten kautta, jotka ohjaavat tiedon tuotantoa. Tällöin tietoa tuotetaan aidosta käytännön toimintaympäristöstä ja tutkimukselliset asetelmat ja menetelmä toimivat apuna. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on tiedontuotantoa, jossa kysymyksenasettelut nousevat rakenteista ja käytännön toiminnasta. Tutkimuksellisella kehittämistoiminnalla tavoitellaan konkreettista muutosta samalla pyrkien perusteltuun tiedontuottamiseen (Toikko & Rantanen 2009, 21-23). Lähestymistapamme tutkimukseen oli tutkimuksellisen kehittämistoiminnan mukainen. Pyrimme työllämme tuomaan konkreettisia ratkaisuja käytännön toimintaan tiedeyhteisön intressien mukaisesti. Työmme pääpaino oli sanalla kehittämistoiminta, mutta työssä pyritään hyödyntämään tutkimuksellisia periaatteita eli konkreettinen kehittämistoiminta määrittelee tutkimuksen reunaehdot.

2.1 Tutkimuksellisen kehittämisen tavoitteet

Loimme tutkimuksellisen kehittämisprosessin kautta mallin toimintaryhmästä (liite 2), jossa ammatillisen koulutuksen aloittaneet nuoret tutustuvat ryhmätoiminnan kautta eri harrastuksiin, arjenhallintakysymyksiin ja kokevat sosiaalista valtautumista suhteessa omaan ympäristöönsä. Toimintaryhmämalli tehtiin yhdessä ammattioppilaitoksessa

opiskelevien kanssa, eli opiskelijat osallistuivat itse toimintaryhmämallin ja sen sisältöjen suunnitteluun. Kokosimme mallin suunnittelua varten opiskelijoita Mikkelistä. Opiskelijoiden kanssa muovattua ryhmätoimintamalliahiota prosessoimme ammattioppilaitoksien työntekijöiden ja siellä nuorisotyötä tekevien kanssa.

Tutkimuksellisella kehittämisprosessilla halusimme löytää vastauksia kysymyksiin, joiden kautta toteutuisi mahdollisimman hyvä työkalu (toimintaryhmämalli) nuorten arjenhallinnan parantamiseksi.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

- ★ Onko toimintaryhmä hyvä työkalu ammattikoululaisen arjenhallintaan ja syrjäytymisen ehkäisyyn?
- ★ Miten ryhmään osallistumisesta saadaan houkuttelevaa?
- ★ Onko malli toteuttamiskelpoinen ja kiinnostava työntekijän näkökulmasta?

Näihin kysymyksiin haemme vastauksia ammattioppilaitosten työntekijöiltä ja ammattioppilaitosnuorisotyöntekijöiltä kohdennetun teemahaastattelun keinoin.

Ryhmätoiminnan tavoitteena on nuorten itsetunnon vahvistaminen ja hyvän minäkuvan löytyminen sekä nuorten valtaistaminen yhteiskunnan ja oman elinpiirinsä täysivaltaiseksi jäseniksi. Ryhmätoiminnan kautta nuori voi löytää konkreettisia toimintatapoja helpottamaan arjenhallintaansa. Näihin tavoitteisiin uskoimme pääsevämme tukemalla nuoren positiivista harrastustoimintaa, etsimällä ja tarjoamalla erilaisia harrastusmahdollisuuksia yhdessä nuorten kanssa ja heidän oman kiinnostuksensa kautta.

Toimintaryhmämalleja ja hankkeita nuoren selviytymiseksi ammattikoulutuksen läpi on aktiivisesti luotu 1990-luvulta saakka. Eräs samankaltainen hanke on opetushallituksen

rahoittama TATU - tartu tutkintoon! -hanke Kuopiosta. “Hankkeessa on tavoitteena kehittää ja arvioida opiskelijoille tarkoitettua avomuotoista kuntoutuspalvelua, johon voi osallistua opiskelun aikana osana opintoja.”(TATU - tartu tutkintoon! -hanke. Liite3)

2.2 Tutkimuksellisen kehittämisen prosessi

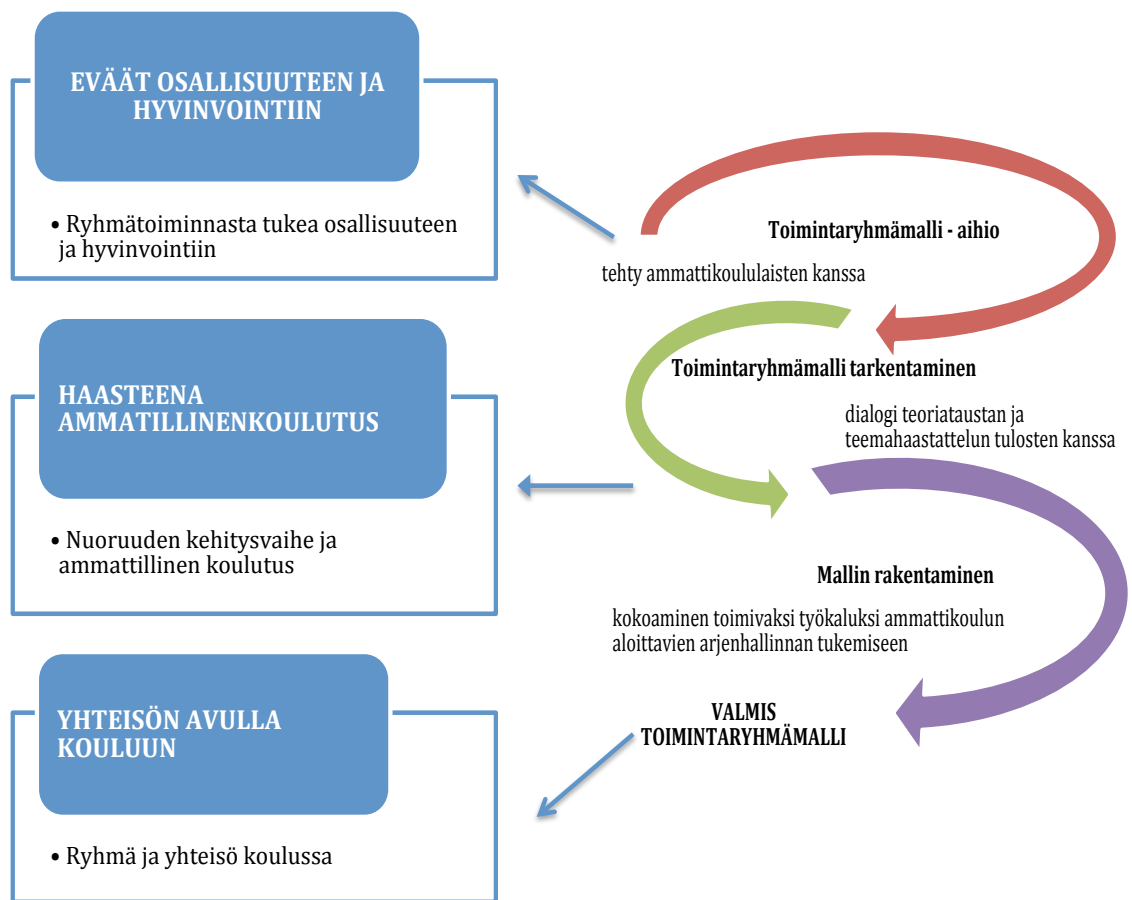
Kehittämisprosessimme eteneminen voidaan hahmottaa jatkuvana syklinä. Voidaan sanoa, että kehittämistoiminnan tehtävistä muodostuu spiraalimainen kehä, jossa perusteluvaiheen jälkeen tulee organisointi (toimintaryhmämalliaihion teko nuorten kanssa), toteutus (toimintaryhmämallin tarkentaminen) ja arviointi (mallin rakentaminen). Spiraali sisältää monia peräkkäin toteutettuja kehiä. Kehittämistoiminnan tuloksia arvioidaan uudelleen läpi koko työn. Arvioinnin tuloksena toimintaryhmämallin perusteluita täsmennetään. Kehittämistoiminta (toimintaryhmämalli) onkin tässä mielessä jatkuva prosessi. (Toikko & Rantanen 2009, 66.)

Kehittämishankkeen raportti on laadittu lukijaystävälliseksi kuljettamalla rinnakkain teoriaa, tutkimusta ja toimintaa. Opinnäytetyön asiakokonaisuudet ja luvut alkavat punaisilla reunuksilla rajatuin laatikoin, joissa on ammattioppilaitoksen opiskelijoiden kanssa tehty toimintaryhmämalli-aihio. Tämän jälkeen aihetta käsitellään viittauksin teoriataustaan ja haastatteluihin. Asiakokonaisuudet päättyvät violetteihin laatikoihin, joissa kuvataan mallin rakentaminen eli johtopäätökset kustakin aihekokonaisuudesta.

Seuraavassa kuviossa kuvaamme tutkimuksellisista kehittämisprosessiamme. Kuviossa vasemmalla näkyy työn kolme keskeistä asiasisältöä. Kuvion oikeassa laidassa on ku-

vattu jokaista lukua hallitseva spiraalimainen järjestys, jonka pohjana on nuorten kanssa luotu aihio toimintaryhmämallista. Tätä aihiota tarkennetaan käymällä dialogia teoriataustan ja teemahaastattelun tulosten kanssa. Luvut päättyvät mallin jalostamiseen, jossa teemme jo tarvittavia johtopäätöksiä.

KUVIO 1

RYHMÄTOIMINTAMALLIN KEHITTÄMISPROSESSI

Spiraalimalli tutkimuksellisesta kehittämisestä edellyttää pitkäjänteistä prosessia, Ensimmäisessä kehässä (toimintaryhmämalli - aihio) on vasta lähtökohta kehittämiselle.

Sen aikana toimintaryhmän perusteluita arvioidaan ja koetellaan. Tärkeää on huomata, että samoja asioita tarkastellaan myös seuraavien kehien aikana, eli uudet kehät aina täydentävät edellisiä. Kehittämisprosessi (toimintaryhmämalli) täsmentyy prosessin

aikana. Viimeisessä prosessin vaiheessa eli arvioinnissa (mallin rakentaminen) aihio kehittyy malliksi. Kehittäminen (valmis toimintaryhmämalli) ei edusta ehdotonta totuutta, vaan haastaa käyttäjänsä jatkuvaan vuorovaikutukselliseen reflektiiviseen kehittämiseen. (Toikko & Rantanen 2009, 66.)

2.3 Toimintaryhmämalli-aihion luominen ja teemahaastattelu

Tavoite oli innostaa opiskelijat toimintaryhmämalli -aihion luomiseen; Oletus, että työn tulos vastaa ammattiin opiskelevien nuorten tarvetta ja tukee heidän vahvistumistaan yhteisön ja yhteiskunnan jäseninä. Lopputyö sijoittuu sosiaalityön ja kasvatustyön rajapinnalle. Kohderyhmä; ammattioppilaitoksessa opiskeleva nuori on kasvamassa kohti aikuisuutta ja on samalla uudenlaisten haasteiden edessä. Hänellä on riski syrjäytymiseen ja sosiaalityön kohtaamiseen. Sosiaalityön tutkimuksessa on tärkeää soveltaa useita erilaisia strategioita, menetelmiä ja lähestymistapoja. Sosiaalityön olemus löytyy arkipäiväisistä käytännöistä ja perustavanlaatuisesta vuorovaikutuksesta asiakkaan kanssa. (Karvinen 13-18, 2000.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä on mm. laadullisten metodien käyttö aineiston hankinnassa. Tässä suositetaan metodia, jossa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. Tällainen tapa on esimerkiksi teemahaastattelu, johon kohderyhmä valitaan tarkoituksen mukaisesti. (Hirsjärvi 2000, 155). Kvalitatiivinen tutkimus on omiaan suunnitelmamme mukaisen toiminnan kehittämiseen. Se antaa tiettyjä vapauksia ja pitää tutkittavat ”äänessä”. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä eli lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuoto. Puolistrukturoidussa

haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoihin, vaan vastaajilla on mahdollisuus vastata omin sanoin. (Hirsjärvi & Hurme 47-48, 2009.)

Haastattelun etuna voidaan pitää sitä, että sen avulla kyetään joustavasti huomioimaan haastateltavat ja saadaan kerättyä tietoa eri tilanteista. Haastatteluaiheita voi tarpeen tullen muuttaa, ja malli antaa mahdollisuuden myös tulkinnan tekemiseen. Haastattelussa on mahdollista saada esille vastausten taustalla olevia motiiveja. Tarkoitus on korostaa sitä, että ihminen on subjektina tutkimustilanteessa. Haastateltavalle on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. (Hirsjärvi & Hurme 34-35, 2009.)

Kehittämistyössämme käytimme kohdennettua teemahaastattelua. Tällä keinolla saamme vahvemman työntekijänäkökulman kehittämistyöhömmme. Kohdennetun teemahaastattelun ominaispiirteet ovat seuraavia. Tiedetään, että haastateltavat ovat kokeneet tietyn tilanteen. Tutkija on alustavasti selvitellyt tutkittavan ilmiön oletettavasti tärkeitä osia, rakenteita, prosesseja ja kokonaisuutta. Sisällön- tai tilanneanalyysin avulla hän on päätenyt tiettyihin oletuksiin tilanteen määräävien piirteiden seurauksista siinä mukana olleille. Haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin tilanteista, jotka tutkija on ennalta analysoinut. (Hirsjärvi & Hurme 47, 2009.)

Haastattelujen keskipituus oli noin 30 minuuttia. Litteroitua aineistoa kertyi noin 60 sivua. Käytämme lainauksia haastatteluista koko työmme ajan tukemaan ja keskustelemaan toimintaryhmän sekä teoriataustan kanssa. Lainaukset tulevat näkymään teksteissä anonymoineinä, ilman erotteluja. Päädyimme tähän, koska haastateltavien vastaukset oli-

vat hyvin samansuuntaisia riippumatta heidän ammateistaan tai suhteestaan ammattiin opiskeleviin. Raportin näkyviksi lainauksiksi valikoitui ne lainaukset, jotka vastasivat kysytyihin kysymyksiin ja kuvasivat parhaiten haastateltavien mielipiteitä tukien tai haastaen työn teoriataustaa.

Hyvä tutkimus sisältää kolme eri tapaa teema-alueiden muodostamiseen: 1. Intuitio eli luova ideointi oman kokemuspohjan perusteella. 2. Muodostaa teema-alueet ja etsiä niitä kirjallisuudesta ja aikaisemmista tutkimuksista. 3. Johtaa teemat teoriasta, jossa teoreettinen käsite muutetaan mitattavaan muotoon, teemahaastattelussa haastatteluteemoiksi. (Eskola & Vastamäki 33, 2001.)

Valittujen teema-alueiden on hyvä olla niin väljiä, että tutkittavan ilmiön monipuolisuus ja moninainen rikkaus paljastuisi mahdollisimman hyvin. Yksityiskohtaista kysymysluetteloa ei käytetä, vaan laaditaan teema-alueet. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu, että tutkijan lisäksi tutkittava toimii tarkentajana ja omilla vastauksillaan voi tarkentaa ja syventää teema-alueita. (Hirsjärvi & Hurme 66-67, 2009.)

Haastattelu toteutetaan teema-alueisiin pohjautuvaan haastatteluun, jossa haastattelun kysymykset luodaan niin, että tutkittavien ääni pääsee esille.

Teemahaastattelu

I teema , yleisnäkökulma syrjäytymisen ehkäisyyn ammattioppilaitoksessa

1. Miten koululuokassa voi tunnistaa, jos joku oppilas on tippumasta opetuksesta / koulunkäynnistä / oppilasryhmästä?"
2. Mitä on tällöin tehtävissä?

II teema, toimintaryhmämalli

3. Miltä osin toimintaryhmämalli voi tukea em. syrjäytymisen tunnusmerkkeihin puutumista?" ja "Mitä jää mahdollisuuksien ulkopuolelle?".
4. Mitä muuta haluat sanoa toimintaryhmämallin ideasta ja tavoitteesta?
5. Onko malli toteuttamiskelpoinen ja kiinnostava työntekijän näkökulmasta? Miksi?
6. Eroaako toimintaryhmämalli teillä käytössä olevista vastaavista työkaluista nuorten arjenhallinnan parantamiseksi?
7. Miten toimintaryhmämalli vastaa nuoruuden kehitystehtäviin?

III teema, toimintaryhmämalli organisaationäkökulmasta

8. Miten näet toiminnan osana oppilaitoksen kurssitarjotinta?
9. Miten toimintaryhmämalli tukee yhteisöllisyyttä oppilaitoksessa?
10. Mitä mieltä olet mallin vertaisohjaajuudesta?
11. Mitä lisäarvoa yhteistyö oppilaitoksen ulkopuolella nuorisotyötä tekevät antavat toimintaryhmämallille?
12. Onko resurssien löytäminen suunnitelman toimijoilta realistista?
13. Mitä muita keinoja toiminnan ylläpitämiseen voisi olla?
14. Lisäideoita ryhmätapaamisiin.

Haastateltavien kohderyhmä

Haastattelimme lopputyössämme eri organisaatioiden toimijoita, jotka työskentelevät ammattioppilaitoksissa opiskelevien nuorten parissa. Haastateltavat on valittu eri organisaatioista ja eri tehtävistä. Näin saadaan laaja-alainen näkemys opiskelijoiden arjesta ja sen hallinnasta. Nykyinen työn tekemisen kulttuuri korostaa verkostoitumista ja laaja-alaista työtettä, joten haastateltavien valinnassa kannatti siksikin ottaa huomioon moniammatillinen näkemys ja osaaminen.

Haastateltavat:

Ammatillinen erityisopettaja

Tämän haastateltavan valitsimme edustamaan koulun opetushenkilökuntaa ja antamaan pedagogista näkemystä toimintaryhmämalliimme opettajan näkökulmasta. Ammatillisessa erityisopetuksessa keskeisenä haasteena on ohjata erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita, henkilökohtaistaa heidän opintonsa sekä järjestää yksilöllistä opetusta.

Ammattikoulun kuntoutusohjaaja

Ammatillisen koulun kuntoutusohjaajan työnkuvaan kuuluu nivelvaiheen kehittäminen ja opiskelijoiden saattaminen eteenpäin sekä ryhmämuotoinen kuntoutus.

Koulukuraattori

Koulukuraattori auttaa ja tukee oppilaita ja heidän perheitään sosiaalityön keinoin. Koulukuraattorilta saa apua, kun nuorella on pulmia opiskelussa, kaverisuhteissa tai hänen elämässään tapahtuu muutoksia, jotka vaikuttavat opiskeluun.

Vanhemmat voivat keskustella koulukuraattorin kanssa kotitilanteesta tai kasvatusasioista. Ratkaisuja pulmatilanteisiin etsitään yhdessä vanhempien ja oppilaitoksen sekä muiden nuorisotyötä tekevien aikuisten kanssa.

Ammattikouluyhteisöpedagogi ja tiimikoordinaattori/asuntolatyöstä vastaava

Nämä työntekijät vastaavat ammattioppilaitoksen harrastus- ja vapaa-ajantoiminnasta ja kehittävät sitä. Heidän työnkuvaansa kuuluu opiskelijoiden hyvinvoinnin kokonaisvaltainen ylläpitäminen ja parantaminen. He tekevät työtä suunnittelemamme toimintaryhmämallin kohderyhmän kanssa.

Kaksi seurakunnan erityisnuorisotyöntekijää

Seurakunnan erityisnuorisotyöntekijöiden työkohteina ovat etupäässä yläkouluikäiset

ja siitä toiselle asteelle siirtyvät nuoret. Erityisnuorisotyötä tehdään mm. Jopo-luokilla, joista nuoret siirtyvät useimmiten juuri ammatillisiin oppilaitoksiin. Juuri näiltä nuorilta opinnot jäävät monesti jo alkuvaiheessa kesken. Seurakunnan erityisnuorisotyön strategia on tehdä työtä yhdessä muiden työntekijöiden kanssa, jotka työskentelevät syrjäytymisvaarassa olevien nuorten parissa.

Oppilaitospastori

Oppilaitospastori on tuomassa työhömmme kirkon oppilaitostyön näkökulmaa. Suomen evankelisluterilainen kirkko on tehnyt yhteiskunnallista työtä oppilaitoksissa jo vuosikymmeniä. Papin työnkuva oppilaitoksissa on tuoda opiskelijoille ja henkilökunnalle henkistä ja hengellistä hyvinvointia.?

3 EVÄÄT OSALLISUUTEEN JA HYVINVOINTIIN

Toimintaryhmämalli – aihio : Idea ja tavoite

Ennaltaehkäistä ja korjata syrjäytymistä toimintaryhmämallilla. Ryhmätoiminnassa ammattikoulutuksen aloittaneet nuoret tutustuvat eri harrastuksiin ja valtautuvat suhteessa omaan ympäristöönsä. Tämä edesauttaa arjenhallinnan paranemista. Ryhmä voi toimia aloittavalle opiskelijalle koulussa kiinni pitävänä voimana, jos sopeutuminen omaan opiskeluryhmään syystä tai toisesta on vaikeaa. Ryhmä antaa mahdollisuuden välttää ajautumista nuorelle haitalliseen seuraan uudessa elämäntilanteessa.

3.1 Harrastamalla hyvinvointia

Kehittämistyömme päähuomio syrjäytymisen osalta on hyvinvoinnista syrjäytymisessä. Pidämme ammattikoululaisen nuoren kannalta tärkeänä, että syrjäytymistä käsitellään hyvinvoinnin määrittämisen kautta. Björklund ja Sarlio-Siintola (2010, 39-41) esittelevät artikkelissaan Martha Nussbaumin luettelon hyvinvoinnin tärkeimmistä tekijöistä. Nussbaumin mielestä yhteiskunnan on taattava riittävät edellytykset ihmisarvoisen elämän, terveyden, koskemattomuuden, yhteenkuuluvuuden ja mielipiteenvapauden toteutumiselle. Ihmisillä on erilaiset tarpeet ja kyvyt hyvinvointinsa edistämiseen, pelkkä resurssien jakamiseen perustuva hyvinvoinnin turvaaminen ei riitä. Eri ihmiset tarvitsevat vaihtelevan määrän erilaisia resursseja.

Toinen tapa määritellä hyvinvointia on tehdä se yksilöstä käsin. Hyvinvoiva ihanneyksilö on aktiivinen, vastuullinen, työ- ja toimintakykyinen, oppiva, luova ja yhteisöllinen (Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 48). Näistä hyvän elämän ja ihanneihmisen määrittelyistä voisi tehdä oikaistun johtopäätöksen: Jos ihminen ei saavuta edellä mainittuja mittoja, on hän syrjäytynyt tai ainakin syrjäytymisuhan alla.

Osallisuus on nykypäivänä nostettu päämääräksi ja arvoksi hyvin erilaisissa toiminnoissa. Osallisuus on liitetty myös vahvasti hyvinvointiin. Nykyisin on vallalla käsitys, että ihminen voi saavuttaa hyvinvoinnin ja kokea elämänsä mielekkääksi, jos hänellä on itsellään mahdollisuus vaikuttaa asioihin. (Rouvinen-Wilenius & Leino 2010, 254.)

Yhteisöllisyys ja osallisuus ovat yksilön hyvinvoinnin lisäksi keinoja yhteisen hyvän saavuttamiseen. Syrjäytymisen ehkäisy osallisuuden avulla vähentää sosiaalimenoja ja luo kestävämpää julkista taloutta. Yhteisten asioiden hoitamiseen osallistuminen ja niiden kehittäminen vahvistaa sosiaalista pääomaa ja samalla sitouttaa toimijoita. Osallisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevien toimenpiteiden ansiosta ihmiset voivat löytää uusia tapoja toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Yhteisöllisyys on keino edistää vastuullisuutta. (Björklund & Sarlio-Siintola 2010, 61)

Kokemuksemme mukaan nuorten yhteisöllisyys on erilaista kuin aikuisten. Esimerkiksi kouluyhteisö ja siihen liittyvä yhteisöllisyudentunne voi olla hyvinkin hauras. Kokemuksemme mukaan nuori löytääkin yhteisöllisyudentunteensa useimmiten jostakin muualta. Se voi löytyä omasta alakulttuurista ja siihen liittyvistä ihmisistä, harrastuksesta tai asuinalueesta. Ajattelemme, että yhteisöllisyyden kokemus on nykypäivänä monitahoistunut. Ei ole siis pelkästään valtiota tai kirkkoa, johon kuulutaan, vaan yhteisöllisyyden kokemuksia haetaan monenlaisista globaaleistakin joukoista.

Harrastamista pidetään tärkeänä hyvinvoinnin osa-alueena. Tiedusteltaessa ihmisiltä hyvän elämän tunnusmerkkejä, mielekäs harrastus nousee esiin hyvän terveydentilan, perhe- ja ystävyysuhteiden ohessa. Harrastamattomuutta pidetään huolenaiheena, johon on syytä kiinnittää huomiota etenkin nuorten keskuudessa. Yleinen mielipide on, että

järjestämätön vapaa-aika voi johtaa nuoren huonoille teille. Ohjattu harrastustoiminta on keino, jolla voidaan ehkäistä syrjäytymistä. Nuoren itsetunnon tukeminen, erityisesti luottamuksellisten ihmissuhteiden ja onnistumisten saavuttaminen mahdollistuu harrastuksissa. (Åstrand 2007, 24-31.)

Uskon, että monilla aloilla on saatu perinteisesti opiskelijat hyvin motivoitua, jolloin tällaiseen huolenpitoon ei oo ollu tarvetta vaan se on ollu enemmän ammatinopiskelua. Nykyisin pitää olla muitakin asioita ja tällaiset hankkeet voi tuoda välittämisen henkeä.

Ainakin yksilötasolla mahdollistaa tutustumisen opiskelijakavereihin ja sitä kautta varmasti kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta.

Oppilaat voivat löytää uusia kiinnepisteitä oppilaitoksiinsa. Se on hyvä juttu. Älyvät, että koulussa on muitakin oppilaita kuin oman ryhmä.

Mitä jää ulkopuolelle, eli ketä tämä ei ehkä tukis, ni jos muuten se elämäntilanne on niin hankala ja siellä on niin paljon esimerkis erilaisia vastointkäymisiä, ni silloin opiskelija ei kiinnity oikeastaan mihinkään ryhmätoimintaan ja jos se esiintyy esimerkiksi levottomuutena, ni silloin tällöinen vertaisryhmätoiminta ei oo kenenkään kannalta parasta ja silloin pitäis miettiä jotain erilaisia yksilöllisempiä ratkasuja.

varsinkin isoissa oppilaitoksissa yhteisöllisyyden lisääminen on haasteellinen tehtävä yhdelle kurssille.

Teemahaastatteluiden vastauksista kävi ilmi, että tänä päivänä tarvitaan enenevässä määrin yhteisöllisyyttä kasvattavaa toimintaa perusammattiopetuksen lisänä. Toinen vastauksista noussut asia oli, että tämän kaltainen ryhmätoiminta voi tarjota kokemuksen turvallisesta ryhmästä, jos oma opiskeluryhmä ei sitä kokemusta pysty tarjoamaan. Yhteisöllisyyttä pidettiin ensiarvoisen tärkeänä oppilaitoksen ja opiskelun viihtyvyyden kannalta. Vastauksista kävi myös ilmi, ettei oppilaitoksen yhteisöllisyyttä voi rakentaa pelkästään ohjatun ryhmätoiminnan varaan, vaan se on koko opiskeluyhteisöä koskeva asia, johon kaikkien täytyy sitoutua. Vastauksista kävi myös ilmi, ettei ryhmätoiminta ei

ole kaikille mahdollinen.

Sosiaalipedagogisen toiminnan lähtökohtana ja päämääränä on yhteisöllisyys, konkreettinen arkielämä ja paremman arjen edistäminen sekä ihmisten auttaminen hallitsemaan elämänolosuhteitaan. Sosiaalipedagogiikka on ajattelutapa, jossa sosiaalisia ongelmia ja niiden lievittämistä tarkastellaan inhimillisten oppimis- ja kasvuprosessien näkökulmasta. Sosiaalipedagoginen viitekehys ei korosta nuorten syrjäytymisen selittämistä, vaan pyrkii ongelman ennaltaehkäisyyn ja lievittämiseen. Sosiaalipedagogisessa ajattelussa etsitään sosiaalisiin ongelmiin pedagogisia, inhimillisen kasvun ja oppimisen mahdollisuuksia korostavia ratkaisuja, eli sosiaalinen ja pedagoginen yhdistyvät. (Hämäläinen 19-42,1996.)

Nuoruushan on tärkeä vaihe ihmisen elämässä ja monesti nuoret joutuu käymään menneisyyttään läpi mitä on tapahtunut aikaisemmin ja jos ne pystyy ottamaan puheeksi vaikka vanhempien avioeron ja käsittelemään sitä, niin se voi olla se avaava tekijä tulevaisuuteen. Tai päinvastoin jos sitä ei pysty käsittelemään ja se painaa siinä nuoruudessa, niin se voi vaikka se koulun keskeyttäminen johtua siitä, kun ei voi kenenkään kanssa jutella siitä eikä pääse tilanteeseen edes aloittamaan sitä keskustelua.

Tutkimuksellisessa kehittämisprosessissamme luotu harrastustoimintamalli pyrkii osallistamaan sosiaalipedagogisin keinoin. On tärkeätä huomioida ammattioppilaitoksen aloittavien nuorten tilanne kokonaisvaltaisesti. Kaikki mikä liittyy nuoren kasvuprosessiin ja hänen arkielämäänsä yhteisön jäsenenä, liittyy myös hänen koulutustilanteeseensa ja siihen, miten hän integroituu koulutusjärjestelmäänsä.

Yhteisöllisyydenkokemus lähtee heti alussa mukaan ja opiskeluryhmästä tulee kasvuryhmä. Opettajan työ helpottuu heti kuin opiskelijat kokevat yhteisöllisyyttä ja pitävät toisistaan huolta enempi. Ja kyl se vaikuttaa tietysti koko oppilaitokseen, jos opiskelijat kokevat oppilaitoksen omanaan, se vähentää kaikkea rikkomista ja pysyy paikat siistinä. Se vaikuttaa niin monella tavalla. Jos ryhmäytyminen tapahtuu, niin koulu on mieluisa ja

sinne on mieluisa mennä, isosissakin oppilaitoksissa. opiskelijat kokevat, et kun he menevät sinne omaan kotiluokkaan niin se on turvallinen ja hyvä paikka ja vaikka koulussa olis kuinka paljon oppilaita. Kyllä positiivisuus luo positiivisuutta. Aina pitäis miettiä, että jokaisella opiskelijalla pitäis olla se kokemus siitä koulusta, et se on hyvä ja mukava opiskelupaikka.

Teemahaastatteluista kävi ilmi, että oppilaan täytyisi tulla huomioiduksi mahdollisimman laajasti. Pelkästään oppilaitoskonteksti ei riitä, vaan oppilaan koko elinpiiri tulee huomioida. Tähän auttaa parhaiten turvallinen opiskeluympäristö ja kuulluksi tuleminen kokemus.

Osallisuuteen liittyy englanninkielinen termi – Empowerment. Sanan tavallisimmat suomennokset ovat: voimaantuminen, valtaistuminen, valtaistaminen tai voimavaroistuminen. (Jantunen E 2010, 94.) Valitsimme tässä työssä käytettäväksi termiksi valtaistumisen ja valtaistamisen, koska siinä ilmenee mielestämme parhaiten edellä mainituista termeistä yksilön suhde vallitsevaan ympäristöön, eikä se ole niin tunnepitoinen kuin esimerkiksi voimaantuminen. Mielestämme syrjäytymisvaarassa oleva nuori tarvitsee valtaistumista; havahtumista omaan kykeneväisyyteen.

Termin määrittelyssä toistuu ajatus sisäisestä voimantunteesta, johon liittyy vastuu omasta kehityksestä, kuitenkin samalla halu ja kyky toimia tavalla, jonka itse kokee oikeaksi. Valtaistuminen edellyttää kollektiivisuutta. Esimerkiksi ammatillinen työote asiakassuhteessa voi aiheuttaa syrjäytymistä sosiaalisista suhteista. Valtaistumista voi kutsua myös tilan löytymisen kokemukseksi – se on kokemus omiin mahdollisuuksiin uskomisesta ja kansaeläjänä olemisesta. (Jantunen 2010, 94.)

Tutkiessaan nuorten osallisuutta sosiaalisena ja poliittisena kansalaisena Lotta Haikola (2005. 160-162.) on tullut siihen johtopäätökseen, että tärkeimmäksi osallistumisen

muodoksi nuoret mieltävät työmarkkinakansalaisuuden. Osallisuuden työelämästä, joka merkitsee nuorille ”kunnon kansalaisuutta”. Kansalaisuus ja nuoren tulevaisuus rakentui Haikolan mukaan yksilöllisen vastuun ja yhteiskunnan takuun välille. Nuorten odotukset tulevasta perustuivat tietynlaiseen luottamukseen. He uskoivat, että ”kunnon kansalaisena” he pystyvät vastaamaan epävarmooihinkin tulevaisuuden kuviin. Tästä syystä mielestämme on tärkeää, että nuori kykenee ylittämään ensimmäisen ammattikoulutuksen kynnyksen ja saamaan kokemuksen täysvaltaisesta kansalaisuudesta.

Englantilaisessa tutkimuksessa nuoren sosiaalisesta osallisuudesta koulussa ja opiskelussa todettiin, että nuori tarvitsee sosiaalista pääomaa voidakseen hankkia muita resursseja, kuten inhimillistä, symbolista ja materiaalista pääomaa. Nuoren osallisuuden tukemista varten on luotava kulttuuristen, alueellisten ja erilaisten sosiaalisten siteiden vuoksi laaja heterogeeninen verkosto, joka ulottuu koulun ulkopuolelle, sosiaalityöhön, harrastuksiin ja työelämään. On syytä pohtia miten koulut ja kouluun sidotut ammatillaiset voisivat toimia mahdollisimman hyvin yhteydessä muihin nuorta koskeviin toimintoihin. Nuoret pitävät tärkeänä sosiaalisen osallisuuden mahdollisuutta, sekä heidän tulevaisuudessaan, että myös nykyhetkessä. On hyvin tärkeää, että kommunikaatio toimii eri koulujen ja työelämän välillä. Tällöin moni tukimuoto muuttuu tarpeettomaksi ja nuoren syrjäytyminen sekä, systeemin ulkopuolelle jääminen ovat vähemmän todennäköisiä. Tämä edellyttää huolellista suunnittelua ja monen tietomuurin purkamista. (Mannion, G 2005, 87-89.)

Nuorten hyvinvoinnin edistämiseen tarvitaan eri toimialojen yhteistä strategiaa. Tämä edistää eri toimijoiden keskinäistä ymmärrystä ja yksittäisten nuorten tapauksissa tehtävää yhteistyötä. Eri toimijoiden väliset yhteistyöongelmat eivät ole ongelmia tavoitteis-

sa tai arvoissa, vaan kyse on siitä, että tarkastelunäkökulma on eriytynyt. Tämä on haaste käytännön- ja tieteellisessä työssä. Tarvitaan ohjelmallisen yhteistyön muotoja ja rakenteita, jotka mahdollistavat teoreettisten ja organisatoristen rajapintojen ylittämisen. (Hämäläinen, Laukkanen & Vornanen 2008,168.)

Kokemuksemme on, että vaikka Suomessa verkostoitumisesta ja laaja-alaisesta yhteistyöstä on puhuttu jo ainakin tämä vuosituhat, niin byrokratia on vielä kovin kankeaa, eikä tieto pääse liikkumaan kovinkaan helposti. Eri toimijat toimivat liian usein samojen nuorten kanssa tietämättään toistensa tekemisestä ja työnvaiheista. Toki asiassa on tapahtunut parannusta, mutta liian usein vieläkin vedotaan kummallisissa tilanteissa tietosuojaan tai työntekijöiden varovaisuus estää yhteistyön ja ylipäätään järkevän työn tekemisen. Myös eri tahojen virkamiesten erilaiset työajat saattavat muodostua yhteistyön näennäiseksi esteeksi, mikäli todellinen halu yhteiseen toimintaan puuttuu. Verkostojen ongelmana voi olla myös liian laaja virkamiesten ryhmä, jolloin verkoston anti on lähinnä informaatiivinen. Pienempien toimijaryhmien etuna on toiminnan joustavampi suunnittelu, jonka ansioista hyöty tulee nopeammin ja suoraan nuorelle.

Mallin rakentaminen

Toimintaryhmämallin ideaa ja tavoitetta tarkentaessa on huomioitava yhteisöllisyyden merkitys. Toimintaryhmää ei pitäisi nähdä sellaisenaan yhteisöllisyyden ylläpitäjänä tai lisääjänä, vaan osana koko ammatillisen oppilaitoksen yhteistä päämäärää kohti yhteisöllisyyden toteutumista. On tärkeää huomioida myös opiskelijan kokonaisvaltainen elämäntilanne. Käytännössä se tarkoittaa ryhmäläisten tilanteen huomioimista suunniteltaessa toimintaa. Toiminnassa korostetaan sekä fyysistä että psyykkistä turvallisuutta. Avoimempi verkosto eri työntekijäryhmien välillä. Valtaistaminen uskomaan omiin kykyihin ja kokemukseen täysvaltaisesta yhteisön jäsenyydestä.

3.2 Syrjäytyminen

Syrjäytyminen on joutumista sivuun sosiaalisista suhteista, vallan käytöstä, vaikuttamisesta ja mahdollisuudesta osallistua yhteisölliseen toimintaan. Syrjäytyminen on mahdollista niin yksilölle kuin yhteisölle. Useimmiten syrjäytymisellä tarkoitetaan syrjäytymistä tuottavaa prosessia tai syrjäytynyttä asemaa. Syrjäytyminen voi näyttäytyä joko vähittäisenä sivuun joutumisena tai pudotuksena elämän ehdoista. Syrjäytynyt asema muodostuu silloin, kun heikko tai huono asema yhteiskunnassa vakiintuu jatkuvaksi olotilaksi. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen, 11-12, 2010).

Syrjäytyminen ja sen riski on suhteellinen käsite. Se syntyy suhteessa toisiin ihmisiin, yhteiskuntaan ja sen instituutioihin. Yksittäisestä ihmisestä puhuttaessa syrjäytyminen viittaa ilmenneisiin sosiaalisiin ongelmiin. Tällöin syrjäytyminen ilmenee eri ulottuvuuksilla: koulutuksessa, palkkatyössä, toimeentulossa tai sosiaalisissa suhteissa. Kyse voi olla myös sukupuoleen, etniseen tai uskonnolliseen taustaan liittyvästä syrjäytymisestä. Myös oletetuista toimintatavoista tai luonteenpiirteistä saatetaan etsiä syitä syrjäytymiseen. (Juvonen 2010, 72-73.)

Nuorten saaminen mukaan yhteiskuntaan ja työelämään on huolta herättävä asia monella eri taholla. Suuri syy tähän on esimerkiksi, että yksi varhaisessa vaiheessa syrjäytynyt nuori maksaa yhteiskunnalle noin miljoona euroa jo ennen eläkeikää. Huoli on sama, vaikka nuoren hyvinvointia pidettäisiin itseisarvona. Erilaisten syrjäytymisenvastaisten toimenpiteiden vaikuttavuuden mittaamista pidetään vaikeana, koska vaikutus ei ilmene pelkästään koulutukseen tai työelämään sijoittumisena vaan myös esimerkiksi elämänhallinnan parantumisena. Vaikutukset voivat olla niin välillisiä, että ne jäävät kokonaan mittausten ulkopuolelle. (Myllyniemi 2008, 45-46.)

Syrjäytymistä voidaan lähestyä ennaltaehkäisevän näkökulman kautta. Liikkeelle lähdetään syrjäytymisprosesseja ennakoivista näkökulmista. Ennaltaehkäisy pyrkii tunnistamaan syrjäytymiseen johtavia tekijöitä ja määrittämään toimintoja joilla puututaan niihin ja niiden ihmisryhmien elämään jotka ovat syrjäytymisuhan alla. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen 2010, 11-12.)

Siirryttäessä elämänvaiheesta toiseen yksilön rooli ja sosiaalinen asema usein muuttuvat. Näihin taitekohtiin voi sisältyä uuden aseman tuomien mahdollisuuksien käyttämättä jättämistä ja syrjäytymistä. Yksi tällainen murrosvaihe on peruskoulun päättymisen. Silloin ihminen tekee kauaskantoisia ratkaisuja, jotka määrittelevät perustavalla tavalla hänen tulevaisuuttaan. (Hämäläinen 1996, 51.)

Itsenäistyminen purkautuu monella eri tavalla. Toiset kokevat, että nyt alkoi vapaus ja toiset saattavat jopa lamaantua.

Nuorten koulutuksesta ja työstä syrjäytyneiden nuorten auttaminen ja syrjäytymisen estäminen ovat tärkeimpiä sosiaalipoliittisia ja –pedagogisia tehtäviä modernissa yhteiskunnassa. (Hämäläinen, 10, 1996.) Kouluiässä syrjäytyminen näkyy yleensä oppimis- ja sopeutumisongelmina sekä poissaoloina. Perheiden vaikeudet tulevat nuorten mukana osaksi koulu yhteisöjen elämää. Opettajat joutuvat opetustehtäviensä lisäksi työskentelemään sosiaalisten asioiden parissa. Koulun tehtävät ovatkin nykypäivänä hyvin laajalaisia ja haastavia. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen, 11-12, 2010)

Nuoren syrjäytymisen taustalla on usein vaikeus integroitua yhteiskunnan koulutusjärjestelmään. Syrjäytymisilmiö on niin monisyinen ja kompleksinen, että sen lieventämiseen vaadittavien toimien täytyy olla joustavia, kattavia ja monipuolisia. On huomioitava sekä nuorten yksilöllisyys että monien ongelmien rakenteellinen samankaltaisuus. Yksilön sosiaalisessa syrjäytymisessä punoutuvat yhteen useat rinnakkaiset syrjäyty-

misprosessit. Syrjäytyminen tapahtuu eri elämänalueilla ja eriasteisesti. (Hämäläinen 1996, 29.)

Usein jos on niitä ongelmia ja on uhkana syrjäytyä niin se näyttäytyy sillä että tulee poissaoloja, selvittämättömiä poissaoloja, tai aluksi voi olla selityksiäkin. Toinen on että nähdään kiusaamista, että kun on itsellä hankaluuksia on siinä kiusaajan roolissa, eli nälvii muita, ei ehkä itse opi niin nopeesti, tai tulee kiusatuksi. Ne on niitä asioita, joita toiset ihmiset helpommin tunnistaa ja näkee ja osa nuorista uskaltaa niistä paremmin kertoa, mutta meidän aikuisten pitäisi niissä olla tarkkana. Luokan lisäksi mitä täällä koulun käytävillä tapahtuu. On nähtävissä myös huumeiden ja alkoholin käyttöä joka näkyy myös koulussa tai pelataan niin paljon kotona ettei jaksa tulla kouluun tai tullaan, mutta huonossa kunnossa.

Haastateltavat pitivät poissaoloja selkeimpänä syrjäytymisen tunnusmerkkinä. Muita merkkejä olivat ryhmästä vetäytyminen, kiusatuksi tuleminen tai kiusaaminen ja päihteiden käyttö. Vaikeasti huomattavana syrjäytymisen oireena pidettiin ryhmästä vetäytymistä, näkymättömyyttä.

Miten herkästi opettajat huomaa sellaisen vetäytymisen, et on tunneilla mut ei oo kontaktissa kehenkään?

Nykyisessä syrjäytymiskeskustelussa on kiinnitetty paljon huomiota psykososiaalisiin ongelmiin ja niistä johtuviin elämänhallinnan vaikeuksiin. Huono-osaisuus on samalla määrittynyt enemmän yksilön ja yhteiskunnan välisenä tilana, johon ihminen voi itse vaikuttaa. Tästä syystä nuoren elämään on pyritty löytämään pedagogisia ratkaisuja. Ongelman liiallisen yksilöistämisen lisäksi on muistettava myös syrjäytymisen yhteiskunnallinen alkuperä. Yleisesti ottaen kansalaiskasvatus on jäänyt nuorten syrjäytymis- ja osallisuuskeskustelussa ja siihen liittyvässä tutkimuksessa vähemmälle huomiolle. (Hämäläinen, Laukkanen & Vornanen 2008,165.)

Koulutuksesta syrjäytymiseen liittyy usein haitallista joutilaisuutta, joka rikkoo normaalit sosiaaliset suhteet ja voi johtaa liialliseen päihteiden käyttöön, yhteiskunnan normien vastaiseen elämään, sosiaaliseen eristyneisyyteen ja passiivisuuteen. Syrjäytyneiden

nuorten elämönhallinnan tukemiseen kuuluu perustavalla tavalla heidän kannustamisensa aktiiviseen harrastustoimintaan joutilaisuuden haittojen eliminoinniksi sekä koulutusjärjestelmään integroitumisen helpottamiseksi. Mielekkäiksi koetut ja itseä kehittävät harrastukset voivat estää ja vähentää alemmuudentunteiden kehittymistä. (Hämäläinen 1996, 35-36.)

Kun tutkimuksen aiheena syrjäytyminen ja sen ehkäisy on syytä hahmottaa, mistä syrjäydytään: Yhteiskunnasta, koulusta, työstä, harrastuksista, vapaa-ajasta vai sosiaalisesta verkostosta? Mielestämme syrjäytyminen on monitahoinen asia, jota voi lähestyä hyvin monesta eri näkökulmasta. Oleellinen kysymys on, kuka päättää syrjäytymisestä. Nuoren arvojärjestyksessä voi esimerkiksi tietokoneella vietetty aika olla opiskelua tärkeämpää. Nuori saattaa viettää yönsä koneella, eikä siksi pysty nousemaan aamulla opiskelemaan. Lisäksi hän voi omaehtoisesti jättäytyä ystäväpiirinsä ulkopuolelle, mutta toisaalta hänellä voi olla laajakin virtuaalinen sosiaalinen verkosto. Hänen yleiskuntonsa on normaalia 17-vuotiasta heikompi ja muillakin yleisillä mittareilla hän elää syrjäytymisuhan alla. Entä jos nuori ulkoisista syrjäytymisen tunnusmerkeistä huolimatta ei kuitenkaan koe olevansa syrjäytynyt, niin onko hän sitä? Miksi tällaisessa tilanteessa on ylipäättään tarpeellista määritellä hänelle yhteiskunnasta ulos ohjaava leima?

Joskus opiskelijoiden pelaamiseen pitää asuntolassa puuttua, kun yö pitkät naputellaan pleikkaa. Sitten sovitaan vanhempien kanssa, että konee jää joksikin aikaa kotinurkille.

Syrjäytymisen ehkäisy ja korjaaminen on toimintaryhmämme pääasia. Kuitenkaan itse ryhmätoiminnassa tai sen esittelyssä emme pidä tärkeänä sen esille tuomista. Tärkeämpää on sanoittaa ja korostaa termejä yhteisöllisyys, osallisuus ja hyvinvointi, jotka toteutuessaan ehkäisevät syrjäytymistä. Tämä on mielestämme yksi ero esimerkiksi TATU - tartu tutkintoon -hankkeeseen. Toiminta ei perustu keskusteluihin tai kuntoutuksen

korostamiseen, vaan yhdessä tekemiseen ja turvallisen yhteisön luomiseen.

Tosi hyvä idea ja tavoite myöskin, että tällöisiä kyllä tarvitaan. Erilaisia juttuja; ja monesti jos on jotain masennuksia ja muita niin aina on joku tällöinen keskusteluryhmä. Ja keskusteluryhmään jos aatellaan vaikka sellaisia amiskan aloittavia poikia, ni ei ne nyt oo ihan niitä keskustelijoi- ta, et tällösen toimintaryhmän kautta vois päästä paremminkin näihin tavoitteisiin.

Yksi järjestelmän ongelma on se, että vähän liikaakin puhutaan. Jututtajia on paljon ja juttutuokioita pidetään paljon, mutta se ei johda mihinkään ja jossain vaiheessa nuoret huomaa sen ja se on ikävä homma.

Mallin rakentaminen

Toimintaryhmämallia toteutettaessa nostetaan esiin ennaltaehkäisevä positiivinen näkökulma. Toimintaa toteutetaan kansalaiskasvatuksen näkökulmasta, vaikka osa ryhmäläisistä täyttäisikin jo syrjäytymisen kriteerit.

Syrjäytyminen on ilmiönä niin haastava, että toimintaryhmämallin on oltava valmis joustamaan ryhmäläisten mukaan.

Haasteena toimintaryhmämallille on se, pystytäänkö mallinkaan avulla tavoittamaan hiljaisia ja vetäytyviä opiskelijoita.

4 HAASTEENA AMMATILLINEN KOULUTUS

Toimintaryhmämalli - aihe: Kenelle

Ryhmä on tarkoitettu ammattioppilaitoksen ensimmäisen vuoden aloittaneille opiskelijoille. Se kootaan yleisen markkinoinnin kautta sekä opiskelijahuollon ja etsivän nuorisotyön kautta ohjautuvista nuorista.

4.1 Nuoruuden elämänvaihe ja sen tukeminen

Tärkeimpinä nuoruuden psyykkisen kehityksen tehtävänä on se, että nuori oppii elämään uuden aikuisemman, mutta inhimillisen minäkäsityksensä kanssa ja voi näin löytää paikkansa yhteiskunnassa (Eronen, Kanninen, Katainen, Kauppinen, Lähdesmäki, Oksala & Penttilä 2001, 125-134.). Nuoruuden ikäkaudessa ihmisen psyykkinen kehitys ei ole suoraviivaista, vaan ihmisessä tapahtuu taantumaa kehityksellisen etenemisen ohella. Saavuttaessaan tietyn kehitysvaiheen nuori voi menettää jo saavutetun toimintakyvyn joksikin aikaa. Kehitys kulkee kaksi askelta eteen- ja yhden taaksepäin. Nuoren kehitykselle on tyypillistä, että mielen eri kyvyt ja toiminnot kehittyvät eri tahtia. (Aalberg & Siimes 1999. 70-74).

Roolimuutoksilla on tärkeä osa nuoruuden kehitystä. Nuoren rooli perheessä muuttuu, hänelle annetaan enemmän vastuuta omaan elämäänsä liittyvien päätösten tekemisessä. Nuori valmentautuu aikuiselämään kuuluviin rooleihin. Tätä valmennusta ovat erilaiset koulutukseen, ammatinvalintaan, elämäntapaan ja ihmissuhteisiin liittyvät valinnat, jotka ohjaavat nuorta tiettyyn aikuisuuden rooliin tai rooleihin. Aikuisuuden kriteereihin kuuluu, että aikuinen ihminen omaksuu erilaisia rooleja ja positioita. (Nurmi 1995,

256.) Aikuisuutta voi myös kuvata elämänvaiheeksi, jossa on omaksuttu tietyt perusvalmiudet ja kyvyt käyttää niitä. (Raitanen 2001, 198).

Ammattioppilaitoksen aloittavat nuoret ovat yleensä iältään 15 -16-vuotiaita. Usein ajatellaan, että suurimmat murrosiänkuohut ovat jo takanapäin ja nuori on jo vakaasti matkalla kohti aikuisuutta. Oletamme kuitenkin, että suuri joukko ammatillisen koulutuksen aloittavista nuorista on vielä niiden haasteiden edessä, jotka liittyvät nuoruuden kehitystehtäviin ja niistä suoriutumiseen. Etenkin silloin, kun nuoren kehitykseen liittyy poikkeuksellisia ulkoisia tai sisäisiä ongelmia, voi kehitys olla vuosiakin oletettavaa kehitystasoa jäljessä.

Eriksonin kehitysteorian mukaan nuoruuden tärkein kehitystehtävä on identiteetin ja roolihämmennyksen välisen kriisin ratkaisu. Tässä teoriassa identiteettikriisi tuottaa onnistuessaan aidolta ja omalta tuntuvan minä - identiteetin. Kun nuori aikuinen kykenee selvittämään kehityskriisin onnistuneesti, hän saa valmiuden ylläpitää ja kehittää tärkeitä ihmissuhteita. Erikson painottaa kehitysteoriassaan, että kehitys ja kasvu eivät tapahdu tyhjiössä vaan sosiaalisessa kontekstissa, jonka muodostavat perhe, ystävät, koulu ja muu sosiaalinen ympäristö. (Kuusinen 2006, 316.)

Havighurstin teoriassa nuoruuden kehitystehtävät ovat: Suhteiden luominen molempien sukupuolien ikätovereihin, sukupuoliroolien omaksuminen, oman fyysisen olemuksen hyväksyminen, itsenäisyyden saavuttaminen suhteessa omiin vanhempiin ja muihin aikuisiin, parisuhteeseen sekä perhe-elämään valmistautuminen, valmistautuminen työelämään, maailmankatsomuksen kehittäminen ja sosiaalisesti vastuullisen käyttäytymis-

sen omaksuminen (Nurmi 1995, 261-262.). Voimme esittää kysymyksen: Huomioiko suomalainen nyky-yhteiskunta, niin koululaitos kuin muukaan kasvatusympäristö, tarpeeksi nuoruuden kehitystehtäviä? Pystyykö esimerkiksi ammattioppilaitos vieläkään huomioimaan tarpeeksi nuoren yksilöllisiä tarpeita?

Nuoruus kehitysvaiheena on tärkeä ja sitä ei välttämättä toisen asteen opinnoissa tiedosteta vaan ajatellaan, että nuori on jonkunlainen aikuinen ja osaa itsenäisesti toisella asteella toimia eikä ajatella, että se on 16 v. kun se tulee ja 18-19, kun se lopettaa ja siinä välissä tapahtuu hirveän suuri kasvu ihmisenä. Se on merkittävä elämänvaihe ja se pitäis huomioida myös opetuksessa ja oikeasti kasvatustyössä.

Nuoruudessa ihminen etsii identiteettiään eli tarkoitustaan ja paikkaansa maailmassa. Nuoruuden identiteetillä tarkoitetaan yksilöllisyyden kokemuksen löytämistä nuoruuden ikävaiheessa. Identiteetikriisillä tarkoitetaan vaihetta, jossa nuori tutustuu omiin voimavaroihin ja etsii tarpeitaan ympäröivässä kulttuurissa ja sen asettamissa tavoitteissa. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilén 2003, 74.) Tärkeimpiä kehitystehtäviä nuoruudessa onkin oman identiteetin selkiyttäminen. Nuori etsii omaa minuuttaan oppien, auktoriteettien ja ryhmien yhdenmukaisuuden paineessa. (Koppinen 1998, 75–76.)

Nuoruuden kehityksen riskit liittyvät kehitystehtävien ratkaisuihin, jotka johtavat aikuistumiseen. Näitä haastavia ratkaisuja ovat mm. koulutukseen hakeutuminen, työelämään siirtyminen ja ystävyysuhteiden muodostaminen. Mikäli nämä nuoruuden tehtävät menevät pieleen, niin edellytykset onnistuneeseen aikuisuuteen heikentyvät paljon. Tehtävien epäonnistuminen aiheuttaa mahdollisesti nuorelle myös jopa masentuneisuutta ja heikkoa itsetuntoa. (Nurmi 1998, 321-323.) Mitä enemmän yksilöllä on voimavaroja osallistua oman elämänsä suunnitteluun, sitä mielekkäämpänä hän elämänsä voi kokea. Nuoruus on ratkaiseva ikävaihe elämänhallinnan kehittymisen kannalta. Kehitystehtävien epäonnistunut ratkaiseminen nuoruudessa ilmenee ongelmakäyttäytymisenä ja

epäsuotuisina elintapoina. Nuoruuden ikävaiheen elämänhallinnantunteen vahvuudella on vaikutus omien elintapojen valintaan. (Klen 2005, 12.)

Tärkeää on luoda positiivinen minäkuva. Se onnistuu, jos nuori saa kokemuksia siitä, että hän kykenee vastaamaan omiin kehityshaasteisiinsa. Nuori luonnollisesti arvioi onnistumistaan kehitystehtävissään. Jos hän onnistuu haasteissaan, hänen minäkuvansa ja itseluottamuksensa vahvistuvat. Jos nuori huomioi myös omat tarpeensa ja voimavaroinsa kehityshaasteita muodostaessaan, saa hän onnistumisen kokemuksista lisää itseluottamusta. Hän saa näin rohkeutta tehdä yhä itsenäisempiä päätöksiä myös tulevaisuudessa. Nuori uskaltaa luoda myös uusia kehityshaasteita, jotka eivät ole niin riippuvaisia toisten mielipiteistä. Jatkuvat epäonnistumiset luovat nuorelle negatiivisen minäkuvan. Nuori on saattanut asettaa itselleen liian suuret tavoitteet tai kokee ympäristönsä odotukset liian ristiriitaisiksi tai suuriksi omiin tavoitteisiinsa verrattuna. Nuori tarvitsee tukea ja positiivista palautetta kasvamiseensa sekä sopivien haasteiden asettamiseen vanhemmiltaan ja muilta aikuisilta. (Aaltonen & Ojanen & Vihunen & Vilén 2003, 182–183.)

Kyseessä olevassa ikävaiheessa on tarkoitus irtautua vanhemmista ja liittyä kavereihin.

Jos vaan opiskelijan saisi motivoitua tällaiseen ryhmätoimintaan, se vastaa silloin jo osaltaan kehitystehtäviin. Monestikin koulu on vain hengailupaikka, jota ei oteta tosissaan. Varsinkin syrjäytyvää kiinnostaa vain ruokailu, jos sekään.

Toimintaryhmämalli vastaa varmaan ihan hyvin nuoruuden kehitystehtäviin. Ainakin siinä on sitä itsenäisyyttä, jos ei oo mitään harrastusta tai muuta ni siinähän sitä pääsee.

Haastateltavat pitivät toimintaryhmämallia hyvänä mahdollisuutena vastata nuoruuden kehitystehtäviin. Itsenäistyminen, irroittautuminen vanhemmista ja vastuunotto omasta

elämästä nousi keskeisimmiksi ammattikoululaisten kehitystehtäviksi haastateltavien mielestä. Parhaimmillaan toimintaryhmämalli antaa onnistumisen kokemuksia vahvistavan ammattikoululaisen itsenäistymiskehitystä.

Mallin rakentaminen

Ryhmätoiminnassa on huomioitava, että ryhmäläisen kehitystaso voi olla paljonkin ikätasoa jäljessä, eli toiminta on suhteutettava ryhmäläisten kehitystason mukaan. Toimintaryhmämallin avulla on luotava onnistumisen kokemuksia ryhmäläiselle. Nuoren riittävyden korostamista ei ole koskaan liikaa. Nämä asiat vahvistavat nuoren minäkuva.

4.2 Nuori ammattikoulussa

Toimintaryhmämalli -aiho: Integrointi kouluun

Ryhmätoiminta sisällytetään oppilaitoksen kurssitarjontimeen vapaasti valittavien kurssien joukkoon. Näin uskomme opiskelijoiden kiinnostuvan paremmin ryhmätoiminnasta. Toiminnan ollessa kurssitarjottimella siihen osallistumista ei koeta negatiivisesti leimaavaksi.

Ammattioppilaitoksessa opiskeleva nuori kohtaa monia aikuisuuden kriteereitä huomattavasti aikaisemmin kuin lukiolainen. Ammatti ja sen mukana työelämä ovat paljon lähempänä ammattioppilaitoksen valinnoilla, kuin lukion valinnoilla nuorilla. Aikuistumiselle on kuitenkin asetettu moniulotteisia kriteerejä, ja monien ehtojen tulee täytyä yhtä aikaa, jotta voidaan puhua aikuisuudesta. (Aapola 2005, 279.). Nuoruudessa siirtymät koulutuksesta toiseen tai koulusta työelämään ovat osa aikuistumista. Siirtymät koulutuksesta toiseen tuovat usein mukanaan uuden elämänvaiheen: osa muuttaa pois kotoaan ja ottaa niin sosiaalista kuin taloudellistakin etäisyyttä lapsuuden perheeseensä. Lisäksi nuoren oletetaan ottavan enemmän vastuuta omasta elämästään. Tämä ei kuitenkaan merkitse todellista erottumista perheestä tai perheen sosiaalisesta statuksesta. (Tolonen 2005, 35.).

Ammatillisessa peruskoulutuksessa on tavoitteena antaa opiskelijalle laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet sillä koulutuslalla, jolle hän on hakeutunut. Ammatilliselle koulutukselle on annettu seuraavat tavoitteet:

- Antaa opiskelijalle ammattitaitoon tarvittavat tiedot ja taidot.
- Valmius itsenäiseen ammattitaidon harjoittamiseen.
- Tukea elinikäistä oppimista.
- Tukea opiskelijan kehitystä hyväksi ja tasapainoiseksi yhteiskunnan jäseneksi antamalla hänelle jatko-opintojen, harrastusten ja persoonallisen monipuolisen kehittymisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Pyrkimys on siis luoda myönteinen ja avoin oppimisympäristö, jossa elämäntaidot vahvistuvat ja ihmisestä kehittyvä velvollisuudesta huolehtiva sekä vastuuntuntoinen kansalainen ja työyhteisön jäsen. Ammatillinen perustutkinto on laajuudeltaan noin kolme vuotta ja antaa yleisen kelpoisuuden ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin. Nykyään runsas valinnaisuus, työssä oppiminen ja mahdolliset lukio-opinnot edellyttävät hyvää opintojen suunnittelua, ohjausta ja sosiaalista tukea. (Virtanen & Miettinen 2007. 106-107.)

Peruskoulun päätyttyä nuoret voivat lähteä opiskelemaan keskiasteelle. Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen mielletään usein vähempiarvoiseksi opiskelureitiksi. Ylioppilastutkinnosta on muodostunut normaliteetti, jonka kautta lukioon, mutta myös ammattikouluun hakeutuvat nuoret ja heidän perheensä perustelevat koulutusvalintaa. Lukion valinneet kuvaavat koulutus päätöstään itsestään selvänä vaihtoehtona, kun taas ammattikoululaiset perustelevat koulutusuransa ”lukionegaation” kautta. Eli ei ole tar-

peeksi lukupäätä lähteä lukioon tai ettei lukio valmista mihinkään. Yleisenä faktana pidetään, että lukioon hakeutumisen ratkaisee koulumenestys, mutta vähemmän tunnettu fakta on se, että ammatillisen koulutuksen eri linjoilla on suuri eroja opiskelemaan pääsemisen suhteen ja useassa kaupungissa monelle ammattikoulun linjalle vaaditaan korkeampi keskiarvo kuin paikalliseen lukioon. Lukio mielletään enemmän teoriapainotteiseksi ja ammattikoulu käytännöllispainotteiseksi. Kuitenkin ammatillisella keskiasteella erityisesti yleisjaksolla korostuu teoriapainotteinen opiskelu. Usein nuoret odottavat ammatilliselta koulutukselta vastapainona käytännön toimintaa ja tekemisen mahdollisuutta peruskoulun teoreettispainotteiselle opiskelulle, jolloin ammatillisen koulutuksen teoreettisuus saattaa yllättää. (Viinamäki 1996. 99-100.)

Ammatillinen oppilaitos siis tähtää sitä käyvän nuoren kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Ammatillisen koulutuksen kuitenkin aloittaa myös joukko niitä nuoria, joiden nuoruusikä on vielä monella tapaa kesken ja haasteet syrjäytymiseltä välttymisessä ovat suuret. Työssämme nuorten parissa olemme huomanneet, että ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevat nuoret ovat sitoutuneet usein melko löyhästi oppilaitokseensa huolimatta ammatillisen koulutuksen kehittymisestä ja moninaisuuden kasvusta. Kokemuksemme mukaan opintojen sisältöä ja tasoa vähätellään, sekä koetaan alemmuuden tunnetta lukiossa opiskeleviin ikätovereihin. Myös lukiolaiset tukevat tätä kahtiaasettelua. Kuulimme, että muutama vuosi sitten luokiolaisten liiton edustajalla oli kyseisen organisaation painattama rintaneula, jossa luki: En ole amis!” Väitämme, että ammattioppilaitosnuorilla ei ole yhtä korkeaa sosiaalista statusta, kuin lukionsa aloittavilla. Ammattioppilaitoksen opiskelijat ja ehkä myös ammattioppilaitos koulutuslaitoksena kaipaavat omaan asemaansa liittyvää oikeutettua valtaistumisen tunnetta. Mielestämme ammattikoulutukseen liittyy suuri negatiivinen sosiaalinen status joka myös antaa pohjaa syrjäy-

tymiseen johtavaan käyttäytymiseen.

On havaittavissa myös ilmiö, jossa nuorille mahdollistetaan helposti ammattikoulutuksen keskeyttäminen jo muutaman viikon opiskelujen jälkeen. Nuori saattaa olla keskeyttämässä ammattiopintonsa opiskeltuaan viikon yleisjakson teoriaopintoja. Perusteeksi keskeyttämiselle hän saattaa sanoa, että ”ei tää sähköpuoli ollutkaan mun juttu.” Paljoko nuori tässä tapauksessa voi tietää siitä, mitä sähkömiehen työ todellisuudessa on, jos hän on mahdollisesti vain käväissyt varsinaisessa sähkötyön luokassa tekemättä siellä mitään. Näin ollen sekä ammattioppilaitosten ja peruskoulujen opinto-ohjaajien ja erityisopettajien että muiden ammattiryhmien edustajien olisi tiivistettävä tehokasta yhteistyötä, jotta he mahdollisuuksien mukaan saisivat nuoren jatkamaan koulutusta edes niin pitkälle, että hän voisi objektiivisesti miettiä, onko hänen valitsemansa linja hänen ”juttunsa”. Esimerkiksi erityisopettaja voi pettyä, kun hän on yhdessä nuoren kanssa nähnyt paljon vaivaa koulutuspaikan saamiseksi, mutta nuori palaakin tuttuun ryhmään kymppi-luokkalaiseksi vain muutaman päivän ammattikoulutuksen alkamisen jälkeen.

Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen vähentämistä on toteutettu Suomessa Euroopan sosiaalirahaston tuella useilla projekteilla vuodesta 1998 lähtien. Anna Launonen koosti projekteista raportin, jossa käy ilmi, että moniammatillista osaamista löytyy ammatillista koulutusta antavan oppilaitosten sisältäkin. Sen hyödyntämiseen tarvitaan vain joustavuutta, jolloin moneen haasteeseen pystytään vastaamaan. Eri ammattiryhmien edustajien tehdessä yhdessä työtä heidän omakin työtaakkansa vähenee. Huomatavaa on, ettei yhteistyö oman oppilaitoksen sisällä aina vielä riitä. Projektikokemukset antavat suuntaa sille, että usein tarvitaan työnohjausta ja vertaistukea oman alan ammatilaisilta. Tästä syystä yhteistyö muiden ammatillista koulutusta järjestävien tahojen ja

muiden koulutusta järjestävien tahojen sekä eri viranomaisten kanssa on välttämätöntä. Käytännön työ vaatii aktiivisilta toimijoilta tiettyä innokkuutta, halua viedä asioita eteenpäin sekä oman työyhteisön tuntemusta. Tämä edellyttää joustoa ja yhteistyötä. Opettajaa pidetään pedagogisena asiantuntijana, eivätkä opiskelijat useinkaan halua puhua omista ongelmistaan hänelle. Tämän takia oppilaitoksiin tarvitaan myös opiskelijanhuollon henkilöstöä, kuten psykologeja ja kuraattoreja, jotka hoitavat opiskelijoiden hyvinvointia kokonaisvaltaisesti yhteistyössä eri tahojen kanssa. Kuraattorin mukaantulo on edesauttanut koko opiskelijahuoltojärjestelmän kehittämistä. Esimerkiksi Tampereella kuraattorin työparina työskentelee sosiaaliohjaaja, jota pidetään helposti lähestyttävänä tukihenkilönä. (Launonen 2005,22.)

Moniammatillinen yhteistyö antaa opiskelijoille mahdollisuuden keskustella opetuksen ja oppilaitoksen ulkopuolisten asiantuntijoiden ja turvallisten aikuisten kanssa oppilaitosympäristössä. Nuorisotyön yksi toimintamalli oppilaitosyhteistyölle.

Ammattikoulun ulkopuoliset työntekijät on monesti niitä varsinaisia sisälön tuottajia. Koulullahan ei tällä hetkellä oo työntekijä resursseja. Se ei ole pelkästään lisäresurssi vaan toiminnan ylläpitämisen edellytys.

Se vaatii hyviä yhteistyökumppaneita eikä koskaan pitäis tehdä tämmöisiä yksin vaan ainakin kaks ihmistä pitäis olla. Eli työntekijällä pitäis olla tuki ja turva. Monesti senkin vuoksi pitäis löytää hyviä yhteistyökumppaneita, että resurssit on monesti rajallisia ja ei esim. opetussuunnitelmassa oteta huomioon, että tämmöistä työtä vois tehdä tai että siitä olis hyötyä eli monesti se pitää itse etsiä rahoituksia ja kumppaneita ja niinkun mieltä miten sen voi toteuttaa. eli vastuu on aika suuri. Kyllä se pitää uskoa, että siitä on hyötyä, koska muuten sitä ei voi tehdä. Sekin pitää hyväksyä, että kaikki ei sellaista halua eikä voi ja on muitakin työmuotoja jotka ovat tärkeitä.

Sen sijaan että jokainen taho vedetään eri porukoita miksi ei vedettäis samoja isompia. Siihen vaikuttaa tietysti myös työntekijöiden henkilökemiat.

Toimintaryhmämalli - aihio: Resurssit

Toiminnasta vastaa joko oppilaitos, seurakunnan tai kunnan nuorisotyö/erityisnuorisotyö yhdessä oppilaitoksen kanssa. Ryhmän toimintamäärärahat tulevat eri toimijoiden budjeteista. Elinkeinoelämän "sponsorin" tukea hankkeelle voisi myös kartoittaa.

Haastateltavat pitivät moniammatillista yhteistyötä merkittävänä, jopa välttämättömänä, kun on kyse nuoren kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnin turvaamisesta. Huomioitavaa oli jälleen, ettei haastateltavien ammatti vaikuttanut vastauksien erilaisuuteen.

Vammalassa projektin kautta nuoret innostuivat ohjatusta vapaa-ajan toiminnasta, jota pidettiin parempana vaihtoehtona kuin pelkää asuntolassa oleskelua. Mukaan saatiin suurin osa asuntolassa asuvista opiskelijoista, ja muutkin opiskelijat ovat ymmärtäneet opintojen ajallaan suorittamisen tärkeyden. Projektien myötä opiskeluviihtyvyys on lisääntynyt ja opiskeluilmapiiri on parantunut, kun iltaisinkin on ollut jotain tekemistä. Ohjatussa vapaa-ajan toiminnassa esiin tuli sellaisia asioita, jotka edesauttavat opettamisessa. Erään projektin yhteydessä toiminut autokerho antoi sen ohjaajalle mainion mahdollisuuden kahdenkeskisiin keskusteluihin ja opintojen etenemisen kartoitukseen. Kerho täytti sille asetetut tavoitteet opiskelijoiden harrastustoiminnan tukemisessa ja hylättyjen kurssien suorittamisessa ja poissaolojen korvauksissa sekä rästiin jääneiden tehtävien tekemisessä. Projektin ammattioppilaitoksissa vapaa-ajan toimintaa vetämään kaivattiin nuorisotyöntekijöitä tai sosiaalityöntekijöitä. (Launonen 2005, 25.)

Peruskoulun päättäneistä vuonna 2009 haki 98 % johonkin jatko-opintoihin ja niistä jatkaa tutkintoon johtavaan koulutukseen 91 %. Nämä isot prosenttiosuudet kertovat mielestämme siitä, että suomalainen koulujärjestelmä toimii pääpiirteittäin. Nuorilla on tavoite opiskelututkinnossa ja ammatissa. Nuo suuret prosenttiosuudet kertovat myös siitä, että jatko-opiskelut aloittaa melko heterogeeninen joukko ja mukaan mahtuu pal-

jon nuoria myös ikäluokan ääri-laidoista. Tämä tietää paljon haasteita juuri ammattioppilaitokselle. Tilastokeskuksen koulutilastoja pidemmältä aika väliltä tarkasteltaessa on huomattavaa, että ammatillisten opintojen asema on hiukan kasvanut. Vuonna 2001 lukion aloitti 54,2 % ja ammatillisen koulutuksen 36,1 %.

Taulukko 1. Peruskoulun 9.luokan päättäneiden sijoittuminen jatko-opintoihin vuonna 2009

(Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2008)

	%
Ei jatkanut tutkintotavoitteista opiskelua	9
Toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa	41
Jatkoi opiskelua valmistumisvuonna lukiossa	50
Haki jatko-opintoihin	98
Yhteensä	100

Keräsimme Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen koulukyselytietoja ammattioppilaitoksen ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden tavoista. Pyrimme löytämään niitä tapoja, jotka viittaavat syrjäytymisuhkaan. Ensimmäinen huomio oli molempien oppilaitosmuotojen suuret prosentit, näissä elämän ”lieveilmiöissä”, mutta vielä suurempi hämmästyminen oli havaita, kuinka suuri oli lukion ja ammattioppilaitoksen välinen ero. Tämä niukka keräämämme data antaa viitteitä siitä, että ammattioppilaitoksessa on syrjäytymisuhan alla olevia nuoria paljon. Tästä on tehtävä johtopäätös, että näihin nuoriin on satsattava lisää voimavaroja ja on luotava uusia rakenteita joiden avulla syrjäytymistä voisi ennaltaehkäistä ja estää.

TAULUKKO 2.

Ammatillisen oppilaitoksen ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden eroja

(Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2008)

vuosi 2008, koko maa	ammatillinen oppilaitos %	lukio %
Keskivaikea tai vaikea Masentuneisuus	yht. 11,3 naiset 15,3 miehet 8,1	yht. 10,7 naiset 13,1 miehet 7,4
Ylipaino	yht. 21,8 naiset 16,8 miehet 25,6	yht. 12,6 naiset 9,6 miehet 16,7
Ei yhtään läheistä ystävää	yht. 8,4 naiset 4,5 miehet 11,3	yht. 7,7 naiset 4,8 miehet 11,8
Kokeillut laittomia huumeita	yht. 17,4 naiset 17,6 miehet 17,2	yht. 10,5 naiset 9,2 miehet 12,3
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa	yht. 40,7 naiset 37,2 miehet 43,3	yht. 25 naiset 23 miehet 27,8
Tupakoi päivittäin	yht. 39,4 naiset 39,9 miehet 39,1	yht. 10,3 naiset 10,6 miehet 9,9
Terveydentila keskimääräinen tai huono	yht. 21,1 naiset 25,6 miehet 17,7	yht. 17,7 naiset 19,5 miehet 15,3
Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1h viikossa	yht. 48,3 naiset 53,9 miehet 44,1	yht. 32,7 naiset 35,5 miehet 28,8

Monella ammatillisesta koulutuksesta syrjäytyvällä nuorella on kouluvaikeuksia jo peruskoulussa, usein jo alakoulussa. Tästä johtuen ammatillisen koulutuksen kokeminen liian teoreettiseksi saattaa olla hyvinkin yleistä niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat syrjäytymisuhan alla. Nuorten kokemus opintojen liiallisesta teoreettisuudesta liittyy usein oppimisvaikeuksiin, joten näiden nuorten kohdalla saattaisi käytännöllisempi koulutus ja muu käytännön toiminta tukea heidän opiskelumotivaatiotaan ja vähentää oppimisvaikeuksia. Nuorten koulutuksesta syrjäytymisen estämiseksi tarvitaan sellaisten työmuotojen kehittämistä, jotka tukevat oppimisvaikeuksissa kamppailevien nuorten oppimishalukkuutta. (Hämäläinen 1996,31.)

On muistettava, että ammattikoulu on liiketoimintaa, mutta monet tulokset eivät vain näy taloudessa. Markkinoinninkin kannalta olisi hyvä että saataisiin oppilaat pysymään mukana, niin että ne pystyisi oikeastikin sitten töitä tekemään. On harmillista, että työelämään mennään joskus aivan liian huonoin valmiuksin.

Resurssien löytyminen on varmasti haaste, koska nämä on uusia toimin-

tamalleja ja se aina tuo mukanaa myös muutosvastarintaa.

Nuorella voi olla ongelmia ulkoisen elämänhallinnan, mutta myös sisäisen elämänhallinnan kanssa. Koulutuksesta syrjäytymisvaarassa oleva nuori voi rakentaa hyvinkin varhain itselleen syrjäytyneen nuoren identiteetin. Huonon sisäisen elämänhallinnan tuntomerkkejä ovat aloitekyvyttömyys, irrallisuuden kokemus, yhteiskunnan normeista piittaamattomuus, päihteiden väärinkäyttö sekä mahdollisesti mat. Syrjäytymisuhan alla oleva nuori tarvitsee yhteiskuntaan integroitumista edistävää mielekästä tekemistä, joka tukee hänen itsenäistymistään ja kehittymistään oman elämänsä vastuunkantajana. (Hämäläinen 11, 1996.)

4.3 Opiskelijahuolto

Koulupsykologien ja kuraattoreiden työtä määritellään lastensuojeluasetuksella, ja oppilasmäärät tulee suhteuttaa vallitseviin olosuhteisiin. Lastensuojelulaki myös velvoittaa kuntia järjestämään oppilaille riittävä tuki- ja ohjauspalveluja opiskelijoiden sosiaalisen ja psyykkisen kehityksen mahdollistamiseksi. Kyselyssä, joka tehtiin koulutuksen järjestäjille vuosina (2001-2002) ilmeni, että psykologipalveluja oli ammatillisissa oppilaitoksissa vähemmän, kuin lukioissa, mutta kuraattorin palveluja ammatillisissa oppilaitoksissa oli lukioita enemmän. Sekä psykologi- että kuraattoripalvelujen saatavuus arvioitiin riittämättömiksi. (Klen 2005, 16.)

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijahuollon arviointi osoitti, että opiskelijoilla on erilaisia ongelmia niin opinnoissaan kuin elämäntilanteissaan. Riittäviä opiskelijahuollon palveluja ei ollut saatavilla, joten opiskelijoiden selviytyminen ja avunsaanti erilaisissa

ongelmatilanteissa oli vaikeutunut. Ammatillisille oppilaitoksille on luotu oppilashuoltomalli, jossa tuetaan ja lisätään nuorten elämänhallintaa ja luodaan tietoista elämäntapomusta opiskeluhuollon tukitoimilla. Ennaltaehkäisy merkitsee tässä mallissa oikein ajoitettuja tukitoimia syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja elämänhallinnan lisäämiseksi. Opiskelijahuoltotyön laajuus avautuu selkeämmin, kun elämänhallintaa tarkastellaan oppimisen, terveyden ja sosiaalisten suhteiden kautta. (Klen 2005, 16-17.)

Ammatillisissa oppilaitoksissa opettaminen ja elämänhallinnan tukemisen lisääminen kulkevat käsi kädessä. Oppilaitosten on huolehdittava eritoten niistä opiskelijoista, joilla on opiskeluvaikeuksia, poissaoloja koulutuksesta tai elämänhallintaan liittyviä vaikeuksia. Henkilökohtainen opiskelusuunnitelma laaditaan kaikille opiskelijoille opintojen alussa yhdessä opiskelijan ja opettajan kanssa. Henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan kirjataan opiskelijan yksilölliset vahvuudet ja tukitoimet, joiden avulla oppimista voidaan tukea. (mts.17.)

Hops-keskustelu voisi olla oivallinen tilaisuus innostaa nuorta osallistumaan toimintaryhmään. Henkilökohtaisen keskustelun kautta tullut kannustus ryhmään osallistumisesta olisi huomattavasti tehokkaampi kuin yleinen kutsu. Koska opettaminen ja elämänhallinnan tukeminen kulkevat ammatillisissa oppilaitoksissa rinta rinnan, voisi oppilaitoksen kanssa räätälöidä ryhmiä niin, että ne hyödyttäisivät opiskelijaa myös opintosuorituksina.

Tarpeen vaatiessa opiskelija ohjataan opiskelijahuollon toimijoiden hotettiin; kuraatorille, opolle, terveydenhuollon ihmisille. Opiskelijahuollosta ohjataan oppilaitoksen ulkopuolisiin verkostoihin, jos opiskelijan tilanne niin vaatii.

Haastatteluista käy ilmi, että monipuolinen opiskelijahuolto on tänä päivänä erityisen tärkeä osa opiskelijan hyvinvointia. Opiskelijahuolto on enemmän kuin puuttumista akuutteihin kriiseihin. Parhaimmillaan juuri opiskelijahuollon avulla nuori saa kokemuksen huomioiduksi tulemisesta. Opiskelijahuolto nähtiin tehokkaana tahona ohjaamaan suuressa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria toimintaryhmän pariin.

4.4 Kirkon nuorisotyö ammattikoulussa

Oman arkityömme on antanut sen kokemuksen, että kirkko ja sen kasvatustyö kohtaa ammattioppilaitoksessa opiskelevia nuoria melko huonosti. Kirkon oppilaitostyö mielellään profiloituu korkeakouluihin ja nuorisotyö taas yläkouluihin ja lukioon. Ammattikoulun kohtaaminen jää usein erityisnuorisotyön harteille. Mielestämme tämäkin asetelma tukee ammattioppilaitoksessa opiskelevien sosiaalista statusta ”vähän huonommin pärjäävien” paikkana. Työntekijä, jonka seurakuntakin lähettää oppilaitokseen, on erityistyöntekijä.

Kirkko määrittää oppilaitoksissa tekemäänsä työtä seuraavasti: ”Yhteistyön lähtökohdanna on kasvatusta, jossa kirkon sekä koulujen ja oppilaitosten perustehtävät leikkaavat toisensa. Oppilaitostyön erityisenä tehtävänä on tukea ja edistää oppilaitoksissa tapahtuvaa arvokasvatusta ja laaja-alaista sivistystä. Toisena tehtävänä on edistää oppilaiden, opiskelijoiden, opettajien ja muun henkilöstön sekä koko oppilaitosyhteisön hengellistä, henkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Kolmantena tehtävänä on edistää ihmisarvon, tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, ympäristövastuun ja lähimmäisen rakkauden toteutumista oppilaitosyhteisöissä, koulutuksessa ja yhteiskunnassa.” (Suomen Evankelisluterilainen kirkko, keskushallinto, 2012)

Seurakunnan nuorisotyö rakentuu useasti rippikoulun, isokoulutuksen, kerhonohjaajakoulutuksen tai muiden koulutusten ympärille. Tämä on luonnollinen ja järkevä valinta työresurssien käytössä, mutta onko koulutuksenomainen sisältö aina kaikille mahdollinen, vaikka siitä olisi tehty toiminnallista? Kaikkia nuoria ei kiinnosta olla isonen tai kerhonohjaaja. Osa nuorista haluaa vain olla – ilman suorituksia ja kehittymistä vapaa-ajallaan. Onko seurakunnan nuorisotyössä paikkaa nuorelle, josta yhteislaulaminen tai askarteleminen ei ole se mukavin tapa viettää vapaa-aikaa? Liian usein toimintaa suunnitellaan ja mietitään ”helppojen” nuorten kautta. Toiminta rakennetaan omien mukavuusalueiden kautta kliiniseksi ja nätiksi, ettei siihen vähääkään rosoisemmat persoonat enää mukaan mahdu. (Kämäräinen 2012, 18-19.)

Mallin rakentaminen

Haasteena toimintaryhmälle ja sen ohjaajille on päästä irti stereotypisestä ajattelusta liittyen ammattioppilaitoksessa opiskeleviin nuoriin.

Ammattioppilaitoksessa opiskelemiseen liittyvää negatiivista sosiaalista statusta tulee tietoisesti vähentää valtauttamalla nuoret ylpeäksi omasta opiskelupaikastaan ja osaamisestaan.

Toimintaryhmämallille on rikkaus mahdollisimman laaja-alainen ammatillinen tukiverkko.

5 YHTEISÖN AVULLA KOULUUN

Toimintaryhmämalli - aihe: Millaista toimintaa?

Toiminta on pienryhmätoimintaa. Yhteen ryhmään otetaan enintään 10 opiskelijaa. Ryhmä on suljettu ryhmä eli sen jäsenet pysyvät samoina. Opiskelijoiden yksilölliset tilanteet ja tarpeet huomioidaan osallistumisessa ja toiminnassa. Kokoontumiset sijoittuvat syyslukukaudelle. Kokoontumiskertoja on 6-10.

5.1 Ryhmän ja yhteisön määrittelyä

Ryhmiin avulla ja niiden myötä yksilö voi saavuttaa monia tavoitteitaan, joihin pääsy itseksensä olisi paljon vaikeampaa. Ryhmää ympäröivä sosiaalinen maailma on sekä ryhmän toiminnan mahdollistaja että rajoittaja. Mahdollisuudet ja rajat löytyvät myös ryhmän sisältä, sen jäsenistä ja jäsenten välisistä suhteista. Ryhmän ohjaajalla on suuri merkitys, koska hän voi omalla toiminnallaan sekä innostaa että lannistaa ryhmää. (Pulola, Ukkola 2001, 9.)

Kokemuksella ryhmän jäsenenä olemisesta ja ryhmäprosessilla voi olla jo sinänsä suuri merkitys nuorelle. Nuori kokee tulevansa hyväksytyksi, ja sosiaaliset taidot kasvavat. Nuorilla on ryhmän suhteen myös erilaisia tarpeita. (Pruuki 1995, 43.) Ryhmätoiminta edistää nuoren kehitystehtävää, koska ryhmässä opitaan sosiaalisuutta. Ryhmässä voidaan opetella tunnistamaan omaa mielialaa ja siihen liittyviä tekijöitä. Nuoret kokevat vertaistuen hyvin merkitykselliseksi. Erilaiset ryhmät puolustavat paikkaansa myös taloudellisuudellaan verrattuna yksilöhoitoon ja koulumaailmassa toimintaryhmät voivat niveltä johonkin opintokokonaisuuteen, jolloin nuorten kynnys ryhmiin madaltuu. (Stenström 2011, 68-69.)

Siinä on sellainen pedagoginen näkökulma jos tämä on kurssitarjottimes-

sa, että mistä niitä saa ja mistä ei. Tämä on tietysti myös poliittinen kysymys. Näkisin, että tällaiset arjentaidot kuuluu kurssitarjottimelle.

Kyllä minä ajattelen, että tällainen voisi olla. Alkuun varmaan on haastavampaa elikä mitenkä markkinointi sujuu se on yksi asia, mut tällaisia kursseja suunnitellaan ja olis hyvä, et olis valinnan varaa ja olis toiminnallisia kursseja sekä opettaja että vertaisohjaajien vetämiä. Eli voisi olla myös ns. puhekursseja, jotka keskittyy sit enemmän keskusteluun. Meillä tällaisesta voisi saada opintoviikon vapaasti valittaviin.

Joillakin nuorilla voisi siis toimia. Hankaluutena ryhmädynamiikan vaikea ennakointi eli ei missään nimessä ole aina hyvä juttu. Monet opiskelijat on liian rikki tällaiseen harrastamiseen. Ja taas sellaiset nuoret joille tällaisesta ryhmästä ei olisi niin paljoa hyötyä valtaavat ryhmän.

Ryhmän tärkeimpänä kriteerinä pidetään ryhmän yhteistä tavoitetta. Sosiaalipsykologiassa ryhmä erotetaan sattumanvaraisesta ihmisrykelmästä tai suuremmasta joukosta. ”Ryhmän yleisiä tunnusmerkkejä ovat yhteinen tavoite, vuorovaikutus, säännöt, työnjako ja roolit sekä johtajuus.” Ryhmän muodostamisen edellytys on jäsenten välinen vuorovaikutus. Ryhmän identiteetti, roolijako, ulkoasu ja käyttäytymismallit antavat sisältöä ryhmän luonteelle. (Jauhiainen, Eskola 1994, 9.)

Jokainen ryhmän jäsen tuo ryhmään yksilölliset voimavaransa, joista yhdessä muiden jäsenten voimavarojen kanssa muodostuvat ryhmän kokonaisvoimavarat. Yksilön toiminta, ryhmän toiminta ja ympäristö ovat riippuvuussuhteessa toisistaan. (Jauhiainen, Eskola 1994, 14.)

Yhteisöllä tarkoitetaan sellaista toiminnallista kokonaisuutta, jossa jäsenillä on yhteisesti ymmärrettyjä arvoja, tavoitteita ja yhteistä toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisöllisyys syntyy jäsenten välisestä vuorovaikutuksesta ja yhteisistä rakenteista. Yhteisön jäsenet ovat tietoisia heitä yhdistävistä asioista, mikä luo yhteisöllisyyttä. Yh-

teisö tarvitsee rakenteet toiminnalle ja vuorovaikutukselle. Yhteisöllisyys on siis ryhmän ja yhteisön ominaisuus eli vuorovaikutuksen avulla kasvavaa yhteistä tietoisuutta, joka kehittyy ja syventyy ryhmän pyrkiessä yhteisiin tavoitteisiin. Yhteisöt koostuvat yleensä pienemmistä ryhmistä, joko luonnollisista tai tietoisesti rakennetuista (Raina, Haapaniemi 2007, 34.)

Kun uskotaan siihen, että alusta pitäen kun nuoret ryhmäytetään ja, et ne vertaisryhmänä pystyvät tukemaan ja autamaan toisiaan, niin se parantaa yhteishenkeä; on opettajankin helpompi opettaa.

Kaikki vapaa-ajan hommat joutuu kilpailemaan niin monen jutun kanssa ja vielä passiivisuudenkin kanssa, niin on hyvä et toimintaryhmä on sidottu kouluun sisälle. Muistan itse, kun meillä oli lukiossa vapaavalintaisia extremeurheilujuttuja yms. niin ne oli mahtavia ja sitten sai vielä niistä jotain koulumerkintöjä.

Toimintaryhmä antaa mahdollisuuden tutustua laajasti erilaisiin harrastamismahdollisuuksiin paikkakunnalla ja mahdollistaa harrastamisen aloittamisen/jatkamisen ryhmätoiminnan päättymisen jälkeen tai ainakin madaltaa kynnystä aloittaa uutta harrastusta.

Haastateltavat uskoivat, että ryhmätoimintamalli voi tarjota aloittaville opiskelijoille mielekkään ja turvallisen ryhmän, joka parhaimmillaan toimii sekä syrjäytymistä ennaltaehkäisevästi tai jopa syrjäytymiseen johtavasta käyttäytymisestä ulosohjaavasti. Haastateltavat toivat esille myös sen, että kun nuoret saavat kokemuksen mielekkästä ja turvallisesta ryhmästä, voi se antaa itseluottamusta ja intoa hakeutua myös yleisesti tarjolla oleviin paikkakunnan harrasteryhmiin.

Mallin rakentaminen

On huomioitavaa, että ryhmätoiminta on taloudellisempaa verrattuna yksilöhoitoon.

Haasteena toimintaryhmämallille on löytää yhteiset ja ryhmäläisten ymmärtämät sekä hyväksymät tavoitteet ja arvot.

Toimintaryhmän ohjaajien on pidettävä kirkkaana mielessään, että kukin ryhmän jäsen tuo ryhmään yksilölliset voimavaransa ja ryhmäläisestä lähtevä toiminta on yleisesti onnistuneinta.

5.2 Vierellä vertainen – ohjaus

Toimintaryhmämalli - aihio: Ohjaus

Itse ryhmän ohjaajina toimivat vanhemmat opiskelijat ja toiminnan tukityöntekijöinä työntekijät.

Tukiohjaaja

Esimerkiksi nuorisotyöntekijät, oppilashuollontyöntekijät, opettajat vastaisivat toimintatiloista, markkinoinnista, ryhmäohjaajien koulutuksesta, ohjauksesta, resurssien hankinnasta ja toiminnan sisällöstä.

Ryhmäohjaajat

Ryhmän ohjaaja on täysi-ikäinen opiskelija. Ohjaajalle maksetaan korvaus ryhmän ohjaamisesta. Ohjaajille järjestetään viikonloppukurssi ohjaustoiminnasta, -taidoista ja kurssisisällöstä. Ryhmän ohjaajat rekrytoidaan toisen vuoden keväällä yleisellä haulla ammattikoulussa. Tämän lisäksi hyödynnetään olemassa olevia nuorisotyön kanavia (nuorisotalot, seurakunta, järjestöt jne.).

Vertaisohjaajuus on erottava tekijä verrattuna samankaltaisiin toimintamuotoihin, joihin olemme tutustuneet. (TATU - tartu tutkintoon! Vammalan projekti) Nämä projektit toimivat aina työntekijä vetoisesti. Teemahaastateltavamme pitivät vertaisohjaajuutta erinomaisena asiana, vertaisohjaajuuden tuodessa ryhmätoimintaan tietynlaista keveyttä ja poistaen siitä virkamiesmäisen jäykkyyden ja terapia-keskeisyyden. Joskin kaikki haastateltavat korostivat vertaisohjaajien tukemisen tärkeyttä ja työntekijän saatavuutta tarvittaessa toimintaan mukaan.

Mä ajattelen sillä tavalla et on hyvä, että toiminnasta tulee nuorten näköistä, koska ohjaajatkin on nuoria ja tuota ehdottomasti se on hyvä lisä-arvo molemmille. Ja jos ne ohjaajat saa koulutusta niin he voisivat saada koulutuksesta ja kurssin pitämisestä myös näitä opintoviikkoja. Sitä kautta ajattelisin, että tosi hyvä.

Minusta se on hyvä idea, mut tosissaan tarvitaan tukea joltain työntekijältä tukea varsinkin alussa paljon. Vertaisohjaajuus tuo siihen ehkä sellaisen sopivanlaisen keveyden ja että se ei oo sitten sitten mikään terapeutin ryhmä tai mitään tämmöstä.

Tosi hyvä juttu. Vertaisohjaajia pitää vain muistaa kouluttaa hyvin, eikä jättää yksin, eikä niiden tarvi olla mitään terapeuteja.

Tietysti pitää olla myös ammatti-ihmisiä ja monesti tollaisissa tilanteissa voi syntyä keskustelua jossa tämmöinen nuori ei omaa ammattitaitoa tai kykyä käsitellä syvällisempiä asioita joita nuoret voivat haluta aika avoimestikin monesti tuoda ihan ryhmäytymistilanteissakin esille ja ne voi olla niille opettajillekin arvokkaita tietoja joilla ne voi tukea ja auttaa oppilaita. Eli pitää muistaa ammatillinen puoli ja ammatillinen ohjauspuoli. ei voi pelkästään rakentaa sitä tällaisten tutoropiskelijoiden varaan tai sit se voi olla kaks osanen jossa on sekä tutortoiminnallisuutta ja keskustelumahdollisuutta.

Englannin kielessä vertaistukea kutsutaan mutual aid (keskinäinen apu). Eli vertaistuki oikeuttaa ja velvoittaa vastavuoroisuuteen: jokainen vertaistukiryhmänjäsen on avun antaja, että saaja. Vastavuoroisuutta edistävinä tekijöinä pidetään keskinäistä tasavertaisuutta ja kunnioitusta. Vertaistukiryhmässä vastuunotto toisesta voidaan kokea vastavuoroisuuden normin mukaisena moraalisen velvoitteena. Kun omia tarpeita ei enää sivuuteta ihmissuhteissa alkaa toteutua symmetrinen vastavuoroisuus. (Jantunen. 2010.93-94)

Toimintaryhmämalli - aihio: Esimerkki ryhmätapaamisesta

I-osa

Kokoonnutaan sovitun harrastustoimintapaikan luokse. Joka kerta alkaa "rituaalilla" esimerkiksi ohjatulla kuulumiskierroksella (mitä viime viikolla on tapahtunut).

Ryhmäohjaaja luo itselleen ja ryhmälleen sopivan tavan.

II- osa

Toiminnan esittely ja toteutus. Toimintaa/harrastusta voi esitellä ja ohjata ohjaaja itse, tukiohjaaja tai ulkopuolinen kyseisen lajin osaaja.

III-osa

"loppulimpat" Tapaaminen päätetään yhteiseen vapaamuotoiseen kahvihetkeen jossa tapaamisen kokemukset tulevat jaetuksi.

Turvallisessa ryhmässä yksilö saa kokemuksen siitä, että hänellä on lupa olla sellainen kuin on. Turvallinen ryhmä luo tunnelman, jossa ryhmän jäsen uskaltaa kokeilla sellaisia asioita, joita hän on pitänyt itselleen erityisen haastavina. Erittäin turvallisessa ryhmässä yksilö saattaa paljastaa kipeimpiäkin asioitaan, ja silti kokea hyväksyntää, arvostusta ja tukea.

tusta ja välittämistä. Turvallisessa ryhmässä itsetunto vahvistuu ja ihminen uskalttaa alkaa ajatella myös ryhmän muiden jäsenten parasta. Yksilö huomaa välittävänsä myös muista ryhmän jäsenistä. (Aalto 2002, 4.)

Eli nuorelle tulee tuttavuuksia ja aikuisia, jotka ovat turvallisia ja luotettavia joiden kanssa voi keskustella erilaisista asioista, jotka voi olla avoimia ja tärkeitä heidän elämässään. Näissä yhteistyötoiminnoissa, joissa ollaan lähellä nuoren kanssa tulee monesti keskusteluja, joissa nuori voi löytää muutoksen paikkoja. Esim. päihteen käytöstä tai oma seksuaalisuus tai monia muita asioita, jotka voi olla tärkeitä nuorelle oman kehityksen kannalta ja jotka voi ahdistaa.

Mallin rakentaminen

Vertaisohjaajuus on niin suuri voimavara toimintaryhmämallin ideassa, että siihen on panostettava vaikka joskus tuntuisikin siltä, että ryhmä olisi kevyempi toteuttaa työntekijävetoisesti.

Vertaisohjaajaa on syytä motivoida huolella; motivaattoreina voivat toimia niin palkka kuin opintopisteetkin sen lisäksi, että nuorella on halu ohjata ja olla osa ryhmää.

Haasteena toimintaryhmän vertaisohjaajuudessa on se, että ohjaajille taataan riittävä tuki työntekijöiltä..

Turvallisen ryhmän luominen on haastavaa ja välttämätöntä, eritoten nuorta ohjaajaa tukea tavoitteen saavuttamisessa. Turvallinen ryhmä toimii jo itsessään hoitavana elementtinä.

5.3 Yhteisö kouluissa

Toimintaryhmämalli - aihio: Markkinointi ja imago

Ryhmän imago on tärkeä. Pitää luoda mielikuva siitä, että ryhmä toimintaan voi osallistua kuka tahansa nuori.

”Jos mulle markkinoitais tätä ryhmää, niin kysyisin Miksi tätä tehdään ja miksi mun pitäisi tähän ryhmään osallistua?” Suunniteluryhmän nuoret pitivät ryhmätoiminnan ehtona houkutelevaa ja hyvää markkinointia. Markkinointi pitää tehdä huolella ja todellisella kohtaamisella nuorten kanssa. Nettimainontaan tai ilmoitustaulut eivät riitä. Ryhmän ohjaajat/markinoijat esittelevät ryhmätoiminnan luokassa, kiinnostuneiden ja ilmoittautuneiden yhteystiedot kootaan välittömästi.

Toimintaryhmään voi tulla ohjatuksi oppilaitoksen opiskelijahuollon kautta.

Yhteisöllisyys ei toteudu kouluissa itsestään. Tasa-arvoiseen ja luottamuksellisen ilma-
piirin syntymiseen tarvitaan yhteisökasvatusta. Yhteisökasvatuksen tärkeä tuntomerkki
on vertaisryhmän tietoinen ja suuri vastuu yhteisön hyvinvoinnista ja toiminnasta. Tä-
hän sisältyy vaatimus kasvattajien hyvästä ymmärryksestä yhteisö- ja ryhmäprosessista
ja niiden vaikutuksesta yksilökehitykseen. (Haapaniemi & Raina 2007, 25-29.)

Sosiaalisia taitoja voidaan opiskella ja oppia. Lapset harjoittavat taitoja yhteisleikkeissä,
isommat yhteistoiminnallisesti opiskellen ja aikuiset työelämän eri työryhmissä, hank-
keissa, verkostoissa ja projekteissa. Sosiaalisten taitojen oppimisen herkkyys juontuu
kuitenkin lapsuudesta. Näin ollen kasvatusyhteisöiden tulisi harjoittaa sellaista pedago-
giikkaa, johon sosiaalisten taitojen oppiminen sisältyy ilman erityisiä oppitunteja. (Haa-
paniemi & Raina 2007, 36.)

Uutta yhteisöä ja sen toimintakulttuuria aloittaessa, on kiinnitettävä huomiota kolmeen
asiaan: Toiminnan sisältöihin ja tavoitteisiin, vuorovaikutukseen ja yhteisön rakentei-
siin. Näiden asioiden on oltava jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään ja jos häiriötä
jossain näistä ilmenee, niin se vaikuttaa välittömästi koko yhteisön toimintakulttuuriin.

(Haapaniemi & Raina 2007, 60.)

Jos on mahdollisuus osallistua yhteiseen tekemiseen ja sitte jos ne vetäjät on sieltä ylempiltä luokilta, ni sekin luo sitä yhteishenkeä.

Ylipäättään tutustuminen toisiin ja sellainen toisista välittäminen, mut varsinkin isoissa oppilaitoksissa yhteisöllisyyden lisääminen on haasteellinen tehtävä yhdelle kurssille.

Uskon, että monilla aloilla on saatu perinteisesti opiskelijat hyvin motivoitua, jolloin tällaiseen huolenpitoon ei oo ollu tarvetta vaan se on ollu enemmän ammattiopiskelua. Nykyisin pitää olla muitakin asioita ja tällaiset hankkeet voi tuoda välittämisen henkeä.

Haastateltavat olivat kautta linjan sitä mieltä, toimintaryhmä voi lisätä yhteisöllisyyttä ja toimia yhtenä yhteisökasvatuksen välineenä oppilaitoksessa. Haastatteluista nousi esille myös se, että nuorten tutustuessa eri-ikäisiin ja eri linjoilla opiskeleviin opiskelutovereihin on se selkeästi yhteisöllisyyttä ja välittämisen henkeä lisäävä voima. Sateen-tekijänä tai ihmeitä tekevänä tauluna toimintaryhmää ei yksinään voida pitää kasvatettaessa oppilaitoksen yhteisöllisyyttä. Siihen tehtävään tarvitaan monia erilaisia työkaluja ja ennen kaikkea kaikkien oppilaitoksessa opiskelevien tai työskentelevien yhteistä halua.

Mallin rakentaminen

Yhteisöllisyys vaatii syntyäkseen työtä ammattioppilaitoksissa. Toimintaryhmämalli on yhteisökasvatuksen väline.

Ryhmässä nuoret oppivat sosiaalisia taitoja joka on tärkeää niin yksilö, kuin yhteisötasollakin.

Ryhmätoimintamallia ei voi kuitenkaan käyttää keppihevosenä siten, että oppilaitoksen koko yhteisökasvatus jäisi vain yhden toiminnon varaan.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Perehdyimme ammattiopintonsa aloittavien nuorten elämäntilanteeseen laajalla teoriataustalla, joka sisälsi nuoruuden kehitystehtävät ja nuoruuden ikäkauteen liittyvät psykologiset ilmiöt, yhteiskunnallisen näkökulman; hyvinvoinnin, syrjäytymisen ja yhteisöllisyyden. Usean näkökulman valitseminen oli perusteltu ja hyvä ratkaisu. Psykologisia ja yhteiskunnallisia näkökulmia oli vaikea rajata toisistaan pois ja niiden limitymisen ymmärtäminen ainoa tapa nähdä ihminen kokonaisuutena. Nuoruuteen ja varsinkin sen eri nivelvaiheisiin tulee suhtautua kokonaisvaltaisesti. Nuorten kanssa työskentelevien on tiivistettävä yhteistyötä ja nähtävä kauemmas omasta tehtäväkentästään yli ammatillisten rajojen.

Toimintaryhmämallin ideaa ja tavoitetta rakentaessa on huomioitava opiskelijoiden kokonaisvaltainen elämäntilanne. Toimintaryhmän on oltava kaikille sen jäsenille sekä psyykkisesti että fyysisesti turvallista. Turvallinen ryhmä on jo itsessään hoitava riippumatta toiminnan sisällöstä.

Turvallisessa ryhmässä on minimoitu sellaiset ihmisen minuutta uhkaavat tekijät, jotka voisivat synnyttää pelkoa, syyllisyyttä, häpeää tai arvottomuuden tunnetta. Turvallinen ryhmä nostaa ihmisestä esiin parhaimmat puolet, mutta siinä jalostuvat nekin piirteet, joita yksilö on pitänyt kehittymättöminä. (Aalto 2002, 4.)

Ryhmän toiminnan on oltava ryhmäläistensä näköistä, vaikka ohjaajalla onkin suunta ja päämäärä, johon hän ryhmää ohjatessaan pyrkii. Toiminta mikä sopi edelliselle ryhmälle, ei välttämättä sovi enää seuraavalle ryhmälle. Ryhmätoiminnassa on huomioitava, että ryhmäläisten kehitystaso voi olla paljonkin jäljessä heidän ikätasoaan eli toiminta on suhteutettava myös ryhmäläisten todellisen kehitystason mukaan.

Toimintaryhmämallin ideaan kuuluu olennaisesti se, että ryhmää ohjaavat vertaisohjaajat. Nuoria ohjaajia on tuettava riittävästi turvallisen ryhmän tavoitteen saavuttamiseksi. Jos vertaisohjaajuuden tukeminen ja kontrolli jää liian heikoksi, niin ryhmä voi muuttua turvallisen irvikuvaksi.

Toimintaryhmämallissa yhteisöllisyys on merkittävässä roolissa. Yhteisöllisyyden avulla voidaan lisätä vastuullisuutta ja toimintaryhmämalli on yksi yhteisökasvatuksen väline ammattioppilaitoksessa. Ryhmän jäseniä pyritään valtaistamaan suhteessa ympäristöön ja omaan itseensä. Ryhmän tarkoituksena on aikaan saada nuorille itsetuntoa lisääviä kokemuksia. Nuoren uskoa omiin kykyihin ja osaamiseen, sekä kokemusta yhteisön täysivaltaisesta jäsenyydestä pyritään jatkuvasti kasvattamaan. Nuoren minäkuva vahvistavaa toimintaa tai riittävyyden korostamista ei koskaan ole liikaa. Huomioitavaa on, että parhaimmillaan tämän kaltainen minäkuvan vahvistaminen voi vaikuttaa myös positiivisesti toimintaryhmän ulkopuolisiinkin opiskelijoihin. Vaarana on, että toimintaryhmän sisällöissä on kuitenkin mukana paljon epäonnistumisen kokemuksen mahdollisuuksia.

Toimintaryhmämalli korostaa positiivista ja ennaltaehkäisevää näkökulmaa. Toimintaa ei suunnitella tai toteuteta syrjäytymiskärki edellä, vaan sitä toteutetaan kansalaiskasvatuksen näkökulmasta. Opinnäytetyötä tehdessämme vahvistui oletuksemme siitä, että ammattioppilaitoksessa opiskelemiseen liittyy yllättävän paljon negatiivista sosiaalista statusta. Tätä jo itsessään syrjäyttävää seikkaa tulee toimintaryhmässä tietoisesti vähentää. Nuoret on valtautettava ylpeäksi omasta opiskelupaikastaan ja osaamisestaan.

Toimintaryhmän tavoitteita ei voi olla ilman ihanteita, joiden mukaan tavoitteet on asetettu. Vaalitut ihanteet ja päämäärien tavoittelu yhdistää nykyhetken tulevaisuuteen. Näin ryhmän toiminta on projektiivista eli ryhmän jäsenessä tapahtuu suotuisaa kehitystä hänen elämän historiaansa nähden. (Värri 1997, 20.)

Toimintamuotona ryhmätoiminta on taloudellisempaa, kuin yksilöhoidot. Entistä avoimempi verkosto eri työntekijäryhmien välillä on tärkeätä toimitaryhmämallia käytäntöön pantaessa. Se on tärkeää niin nuorten ryhmään saattamisen, kuin heidän siellä pysymisenkin kannalta. Mikäli nuorten kanssa toimivat eri työntekijät ohjaavat ja kannustavat nuorta ryhmätoimintaan on sillä positiivinen vaikutus ryhmän onnistumiseen. Merkittävää on myös toiminnan taloudellisen vastuun jakaminen eri tahojen ja organi-

saatioiden kesken. Kulujen jakaminen on kustannustehokasta ja se antaa toimintaa suunniteltaessa sille paremmat mahdollisuudet onnistua. Taloudelliset resurssit eivät tarkoita ainoastaan rahaa, vaan ne näyttäytyvät myös henkilöstöresursseina. Sekä henkilö- että raharesurssit ovat kuitenkin niin rajalliset, vaikka niiden yhdistäminenkin onnistuisi, niiden löytyminen olisi silti hankalaa. Resurssien jakaminen vaatii eri organisaatioista tulevien ja eri ammattikuntaa edustavien työntekijöiden yhteistä työnäkyä ja tämän saavuttaminen voi olla vaikeaa.

Yhteistyökumppanuutta voidaan laajentaa koskemaan myös nuoriso-, opetus- ja sosiaalialaa kauemmas. Esimerkiksi paikallisen elinkeinoelämän mukaan tulo näkyvinä toimijoina ja toiminnan tukijoina voisi olla toteuttamiskelpoinen idea. Julkisuus jonka yritys saisi ollessaan mukana tämän kaltaisessa toiminnassa, saattaisi olla kiinnostava mahdollisuus ja markkinataloudellisestikin kannattavaa toimintaa.

Ryhmässä nuoret oppivat sosiaalisia taitoja joka on tärkeää niin yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasollakin. Sosiaalisten taitojen oppiminen on nuorelle pääomaa, jota hän tulee tarvitsemaan siirtyessään ammatillisen koulutuksen jälkeen työelämään, armeijaan tai uuteen opiskelupaikkaan. Tähän oppimiseen ryhmätoimintamalli antaa oivat mahdollisuudet. Myös toimintaryhmämallin imago on otettava vakavasti. Siihen on satsattava sekä markkinoinnissa, että itse toiminnassa. Toiminnasta on luotava kuva, että se on kiinnostavaa ja kaikille mahdollista.

Yhteiskunnassa elämisen perusta on kuulua yhteisöön. Yhteisö muodostuu yhteisöstä, joilla on jotain yhteistä (perhe, harrastus, yhteinen kiinnostus tai kokemus). Olennainen yhteisöllisten työmenetelmien ydin on vaikuttaminen, osallisuus ja valtauttaminen yh-

teisössä ja yhteisön kautta. (Laine, Hyväri & Vuokila-Oikkonen, 32-33, 2010)

Laaja-alainen yhteisökasvatus on tärkeää ja jopa välttämätöntä ammattioppilaitoksissa, mikäli opiskelijaviihtyvyyteen ja opiskelutuloksiin halutaan vaikuttaa. Toimintaryhmämalli tulee nähdä vain yhtenä yhteisökasvatuksen välineenä ammatillisenoppilaitoksen tavoitteessa kohti yhteisöllisyyden toteutumista.

Toimintaryhmämallin haasteita ovat, että saadaanko ryhmään hiljaisia ja syrjäänvetäytyviä opiskelijoita. Tämän haasteen ratkaisemiseksi tarvitaan laadukkaan sisällön ja hyvien ohjaajien lisäksi moniammatillista yhteistyötä, jotta ryhmään tavoitettaisiin ne opiskelijat, jotka siitä eniten voisivat hyötyä. Ryhmän jäsenten yhteisesti hyväksymien tavoitteiden ja arvojen etsintä asettaa myös omat haasteensa. Tässä etsinnässä voi esiintyä ristiriitoja, niin ryhmäläisten kuin vertaisohjaajien tai tukityöntekijöiden kesken.

Toimintaryhmän ohjaajien on muistettava, että kukin ryhmän jäsen tuo ryhmään yksilölliset voimavaransa ja ryhmäläisestä lähtevä toiminta on hyvää. Vertaisohjaajien on saatava riittävä tuki ammattilaisilta ja heitä on motivoitava kyllin vahvasti. Innostajina voivat toimia niin palkka kuin opintopisteetkin sen lisäksi, että nuorella on todellinen halu ohjata ja olla osa ryhmää. Vertaisohjaajuus on toimintaryhmämallin idean kannalta niin suuri voimavara, että siitä on pidettävä kiinni ja siihen on panostettava.

Seuraava vaihe on toimintaryhmämallin käytäntöönpano, jonka jälkeen sitä voidaan kehittää lisää. Parhaimmillaan toimintaryhmämalli on hyvä työkalu vahvistettaessa opiskelijan osallisuutta ja hyvinvointia sekä yhteisöllisyyttä ammatillisessa oppilaitoksessa. Mallia voisi kehittää koskettamaan myös muita nuoruuden nivelvaiheita, kuten siirtymistä alakoulusta yläkouluun. Tässä tapauksessa kohdennetut teemahaastattelut pitäisi ulottaa koskettamaan myös luokan- ja aineenopettajia. Opinnäytetyössämme haastateltavat olivat kovin samanmielisiä ammatista riippumatta, joten olisi mielenkiintoista nähdä muuttuisiko tulokset perusopetuksesta vastaavien vastaajien myötä?

Opinnäytetyötä tehdessämme huomasimme, että ammatilliset oppilaitokset huomaavat ja puuttuvatkin syrjäytymiskäyttäytymiseen melko nopeasti, mutta sen ehkäisyssä ja korjaamisessa on vielä puutteita. Kehittelemämme toimintaryhmämalli voisi olla yksi

osa paikkaamaan tätä puutetta. Tavoite opinnäytetyössä oli perehtyä ja kehittää nuorisotyötä ammattioppilaitoksessa, joka tukisi ja antaisi työkaluja myös omaan arkityöhömmee. Toimintaryhmämalli saavuttaa tämän tavoitteen. Mallia voi käyttää ammattikouluun integroitumisen tukemisessa.

LIITE 1: Suunnittelutyöryhmä

Kokoonnuimme opiskelijaryhmän kanssa suunnittelemaan ryhmätoimintamallia. Nuoret olivat sekä toisen, että kolmannen vuoden opiskelijoita ammattikoulusta. Tämän suunnittelutyöryhmän tavoitteena oli saada nuorten “ääni” mukaan prosessiin. Opiskelijat olivat eri aloista, Sähkö, sosiaalia- ja terveys ja tarjoilijakoulutuksesta. Työryhmässä oli kolme nuorta. Kaksi poikaa ja yksi tyttö, vielä ryhmän tuotokseen mielipiteitä toivat virtuaalisesti mukaan kaksi muuta ammattikouluopiskelijaa.

Asetimme työskentelylle mahdollisimman vähäiset reunaehdot. Kerroimme nuorille mikä on ryhmätoiminnan tavoite: Tukea nuorta hänen sosiaalisessa vahvistumisessa (valtastaminen), arjenhallinassa ja herättää kiinnostus omaehtoiseen harrastustoimintaan. Ryhmätoiminnalla olisi alku ja loppu, keskittyisi opiskelun alkuvaiheeseen. Toimimme kokoontumisen dialogissa mukana ja pyrimme ohjaamaan keskustelua pysymään teemassa. Ryhmä oli sanavalmis ja kiinnostuneita aiheesta.

Muistio suunnittelutyöryhmän työskentelyistä

Suljettu vai avoinryhmä

Esitimme suunnittelutyöryhmälle kysymyksen. Tulisiko toimintaryhmän olla avoin vai suljettu. Eli aloittaessaan toiminnan ryhmä muodostuisi samoista jäsenistä kuin päättäessään toiminnan vai voisiko ryhmän toimintaan osallistua eri henkilöt eri kerroilla.

“Musta olisi parempi, että ryhmä olisi sama. Ei mitään vaihtelua. Silloin tulisi parempi me-henki.”

“ Jos on avoin ryhmä, jossa ryhmäläisten aktiivisuutta niinkään valvota, niin sinne tulee

ne jokka pärjää jo muutenkin.”

”Aluksi on oltava jotain innostavaa toimintaa, joka kiinnittää ryhmään”

Suunnitteluryhmän mielipide oli, että suljettu ryhmä toimii paremmin tavoitteiden mukaisessa tarkoituksessa. Keskustelimme ryhmän ryhmäytymisprosessista ja ryhmäytymisprosessia pidettiin tärkeänä. Ryhmäytymisen keinoista oltiin kuitenkin kriittisiä. ”Ryhmäytymisjutut ei saa olla mitään seurakunta-homoilua” Homoilulla ei viitattu tässä tapauksessa seksuaalisuuteen vaan nuori halusi kuvata usein käytettyjä ryhmäytymiskeinoja liian lapsellisina ja tunteita korostavina. ”Ei kukaan tuu seuraavalla keralla enää paikalle, jos eka kerralla on nössöilyä”. Hyvänä ryhmään kiinnittävänä ryhmäytymiskeinona pidettiin yhteistä huippukokemusta esimerkiksi lasersotaa tms. joka antaisi hyvän yhteisen kokemuksen ja houkuttelisi osallistumaan jatkossakin ryhmän toimintaan.

Huokuttelevuus/markkinointi

”Jos mulle markkinoitais tätä ryhmää, niin kysyisin Miksi tätä tehdään ja miksi mun pitäisi tähän ryhmään osallistua?” Suunnitteluryhmän nuoret pitivät ryhmätoiminnan elinehtona houkutelevaa ja hyvää markkinointia. Markkinointi pitää tehdä huolella ja todellisella kohtaamisella nuorten kanssa. Nettimainontaan tai ilmoitustauluihin ei uskottu. Parasta olisi, jos ryhmän ohjaajat/markkinoijat esittelisivät ryhmätoiminnan luokassa, kiinnostuneiden ja ilmoittautuneiden yhteystiedot koottaisiin välittömästi. ”Te-hokkaaseen mainostukseen liittyy se, että sulla on ilmoittautumispaperit heti mukana. Eli heti voi ilmoittautua eikä homman alkuun kulu liikaa aikaa”.

Työryhmän mukaan ryhmän houkuttelevuutta lisää olennaisesti että ryhmätoiminta saataisiin mukaan koulun kurssitarjottimelle vapaaehtoisten kurssien joukkoon. ”Se oli

hyvää et zumpasta oli mahdollisuus saada kurssimerkintä”. ”Jos joku tulee luokkaan ja mainostaa toimintaa ja sanoo, et tuu mukaan ja saat siinä myös kurssin pois, niin kyn- nys on tosi matala lähteä mukaan.”

Ryhmän imagoa pidettiin myös tärkeänä. “Jos se on sellanen, että nössöt kengille puhu- jat käy, niin ei sinne tuu ketää.” “Ei myöskään mikään menestyjien-kerho”. Mielikuva ryhmästä pitää olla sellainen, että sinne voi tulla “normaalit” nuoret, vaikka osa toimin- taan osallistuvista nuorista ohjattaisiinkin toimintaan tukitoimien kautta.

Ryhmän ohjaaja

“Vetäjän on oltava epäopettajamainen ja rento”. Ryhmänohjaajan roolissa nuoret piti- vät merkittävänä sitä, että ohjaaja olisi helposti lähestyttävä henkilö. Ryhmää voisi olla ohjaamassa aikuinen tai vanhempi opiskelija. Vertaisohjaaja ajatuksesta nuoret innos- tuivat paljon. ” Nuoren pitämä ryhmä olisi rennonpi, kuin aikuisen pitä- mä” Vertaisohjaaja olisi kolmannen vuoden opiskelija, joka olisi kiinnostunut ohjauk- sesta. Ohjaajalle maksettaisiin korvaus ryhmän ohjaamisesta. 20€ kertakorvausta pidet- tiin sellaisena summana, joka houkuttelisi ohjaajatoimintaan. Ohjaajille järjestäisiin esimerkiksi viikonloppukurssi ohjaustoiminnasta, -taidoista ja kurssisisällöstä.

Ryhmätoiminnan sisältö ja muut reunaehdot

” Jos se olis kurssitarjottimessa ja toiminta tapahtuis koulupäivän aikana toimintaan olis helpompi ja kiinnostavampi osallistua” Ryhmän parhaana kokoontumisajankohtana pidettiin aikaa heti koulun jälkeen, tai jopa keskellä koulupäivää. Ryhmän kokoaminen ja aloitus olisi hyvä tapahtua syksyllä heti ammattikoulun alettua. Hyvänä ryhmäkokona

pidettiin max. kymmentä osalistujaa. Se mahdollistaisi ryhmäläisten tutustumisen toisiinsa ja monipuolisemman toiminnan.” Alussa ryhmä voisi olla ohjatunpaa ja sen jälkeen ryhmän jäsenet vois suunnitella, mitä tehdään” Tärkeänä pidettiin myös sitä, että ryhmäläiset itse osallistuvat sisällön suunnitteluun, siihen mitä ryhmässä tehdään.

Nuorten esimerkkejä kokoontumiskerroista:

- Leffa illat / tyttöjen leffailta
- Keilaus
- Elokuvat
- Sotapelit (paint ball, laser sota)
- Amerikkalainen jalkapallo
- Kiipeily
- Gurling
- Matka johonkin esim. Televisioon studioyleisöksi
- Parkour
- Eri ammattiryhmien tutustumiskäynnit (pelastuslaitos, poliisi jne.)
- Raklette, fondue tms. Ilta
- Oikean keittiömestarin ohjaama ruuan valmistusilta
- Golf
- Stand-up ilt

” Jos vaikka käytäis kattomassa standuppia ja sen jälkeen tulis joku kaupungin teatterin näyttelijä pitää jonkun draama setin ni vois toimia.”

LIITE 2 : Toimintaryhmämalli

Taustaa

Toimintaryhmämalli on syntynyt Mikkelin ammattikorkeakoulun (yhteisöpedagogi ylempi) ja Diakonia ammattikorkoakoulun (sosionomi ylempi) lopputyönä. Työuramme olemme työskennelleet ammattikouluikäisten nuorten kanssa. Ammattikoulun aloittaminen on murrosvaihe, jossa nuoren syrjäytyminen saattaa alkaa, jos integroituminen uuteen kouluun epäonnistuu. Lause “Sähkö ei ollutkaan mun alaa...” On tuttu nuoren jättäessä ammattiopintonsa jo muutaman viikon jälkeen kesken.

Toimintaryhmämalli on tehty hyvinvoinnin, syrjäytymisen, valtaistumisen, nuoruuden ja ammattikoulutuksen teoriataustan pohjalta. Mallin luomiseen on osallistunut myös ryhmä ammatti-opilaitoksen opiskelijoita.

Idea ja tavoite

Ennaltaehkäistä ja korjata syrjäytymistä

Kehittämistyön avulla luodaan malli toimintaryhmästä. Ryhmätoiminnassa ammattikoulun aloittaneet nuoret tutustuvat eri harrastuksiin ja valtautuvat suhteessa omaan ympäristöönsä. Tämä edesauttaa arjenhallinnan paranemista. Ryhmätoiminnassa on tärkeää huomioida nuoren kokonaisvaltainen elämäntilanne ja yksilöllisyys. Käytännössä se tarkoittaa ryhmäläisten tilanteen huomioimista suunniteltaessa toimintaa. Toiminnassa korostetaan sekä fyysistä että psyykkistä turvallisuutta. Ryhmä voi toimia aloittavalle opiskelijalle koulussa kiinni pitävänä voimana, jos sopeutuminen omaan opiskeluryhmään syystä tai toisesta on vaikeaa. Ryhmä antaa mahdollisuuden välttää itegroitumista nuorelle haitalliseen seuraan uudessa elämäntilanteessa.

Kenelle

Ryhmä on tarkoitettu ammattikoulun ensimmäisen vuoden aloittaneille opiskelijoille. Se kootaan yleisen markkinoinnin kautta, sekä opiskelijahuollon ja etsivän nuorisotyön kautta ohjautuvista nuorista. Ryhmätoiminnassa on huomioitava, että ryhmäläisen kehitystaso voi olla paljonkin ikätasoa jäljessä, eli toiminta on suhteutettava ryhmäläisten kehitystason mukaan.

Millaista toimintaa?

Toiminta on pienryhmätoimintaa. Yhteen ryhmään otetaan enintään 10 opiskelijaa. Ryhmä on suljettu ryhmä eli ryhmä pysyy samana. Opiskelijoiden yksilölliset tilanteet ja tarpeet huomioidaan osallistumisessa ja toiminnassa. Kokoontumiset sijoittuvat syyslukukaudelle. Kokoontumiskertoja on 6-10. Haasteena toimintaryhmämallille on löytää yhteiset ja ryhmäläisten ymmärtämät sekä hyväksymät tavoitteet ja arvot. Ryhmän ohjaajien on muistettava, että jokainen ryhmän jäsen tuo ryhmään yksilölliset voimavaransa ja ryhmäläisestä lähtevä toiminta on yleisesti onnistuneinta.

Integrointi kouluun

Ryhmätoiminta sisällytetään oppilaitoksen kurssitarjottimeen vapaasti valittavien kursien joukkoon. Näin uskomme opiskelijoiden kiinnostuvan paremmin ryhmätoiminnasta. Toiminnan ollessa kurssitarjottimella siihen osallistumista ei koeta negatiivisesti leimaavaksi.

Resurssit

Toiminnasta vastaa, joko oppilaitos, seurakunnan tai kunnan nuorisoi-

työ/erityisnuorisotyö yhdessä oppilaitoksen kanssa. Ryhmän toimintamäärärahat tulevat eri toimijoiden budjeteista. Elinkeinoelämän “sponsorit” tukea hankkeelle voisi myös kartoittaa. Tärkeää toimintaryhmälle on mahdollisimman laaja-alainen ammatillinen tukiverkosto.

Ohjaajat

Itse ryhmän ohjaajina toimivat vanhemmat opiskelijat ja toiminnan tu-ki/organisointityöntekijöinä työntekijät. Ohjaajien tärkein tehtävä on turvallisen ryh-män luominen.

Tukiohjaaja:

Esimerkiksi nuorisotyöntekijät, oppilashuollontyöntekijät, opettajat

- vastaavat toimintatiloista, markkinoinnista, ryhmäohjaajien koulutuksesta, ohjaukses-ta, resurssien hakinnasta ja toiminnan sisällöstä.

Vertaisohjaajat

Ryhmän ohjaaja on täysi-ikäinen opiskelija. Ohjaajalle maksetaan korvaus ryhmän oh-jaamisesta. Ohjaajille järjestetään viikonloppukurssi ohjaustoiminnasta, -taidoista ja kurssisisällöstä. Ryhmän ohjaajat rekrytoidaan toisen vuoden keväällä yleisellä haulla ammattikoulussa. Tämän lisäksi hyödynnetään olemassa olevia nuorisotyön kanavia (nuorisotalot, seurakunta, järjestöt jne.).

Markkinointi ja imago

Toimintaryhmä on yhteisökasvatuksen väline. Ryhmän toteutuminen vaatii hyvää ima-go. On luotava mielikuva, että ryhmätoimintaan voi osallistua kuka tahansa oppilaitok-

sen nuori.

Jos mulle markkinoitais tätä ryhmää, niin kysyisin Miksi tätä tehdään ja miksi mun pitäisi tähän ryhmään osallistua?” Suunniteluryhmän nuoret pitivät ryhmätoiminnan elinehtona houkutelevaa ja hyvää markkinointia. Markkinointi pitää tehdä huolella ja todellisella kohtaamisella nuorten kanssa. Nettimainontaan tai ilmoitustaulut eivät riitä. Ryhmän ohjaajat/markinoijat esittelevät ryhmätoiminnan luokassa, kiinnostuneiden ja ilmoittautuneiden yhteystiedot kootaan välittömästi.

Toimintaryhmään voi tulla ohjatuksi oppilaitoksen opiskelijahuollon kautta.

Esimerkki ryhmätapaamisesta

I-osa

Kokoonnutaan sovitun harrastustoimintapaikan luokse. Joka kerta alkaa “rituaalilla” esimerkiksi ohjatulla kuulumiskierroksella (mitä viime viikolla on tapahtunut). Ryhmäohjaaja luo itselleen ja ryhmälleen sopivan tavan.

II- osa

Toiminnan esittely ja toteutus. Toimintaa/harrastusta voi esitellä ja ohjata ohjaaja itse, tukiohjaaja tai ulkopuolinen kyseisen lajin osaaja.

III-osa

“Loppulimpat” Tapaaminen päätetään yhteiseen vapaamuotoiseen kahvihetkeen jossa tapaamisen kokemukset tulevat jaetuksi.

Toimintakertojen teemoja

Leffa ilta

Sotapelit (paint ball, laser sota) Amerikkalainen jalkapallo Kiipeily

Gurling

Retket

Parkour

Eri ammattiryhmien tutustumiskäynnit (pelastuslaitos, poliisi jne.) Raklette, fondue tms.

Ilta

Oikean keittiömestarin ohjaama ruuan valmistusilta

Golf

LIITE 3: TATU – tartu tutkintoon! – hanke

TATU – Tartu tutkintoon! -hanke toteutetaan vuosina 2011 – 2012 Kuopiossa, Iisalmessa ja Pieksämäellä. Kyseessä on opetushallituksen osarahoittama hanke, jota hallinnoi Savon koulutuskuntayhtymä. Osatoteuttajina ovat Koulutuskeskus Agricola ja Ylä-Savon koulutuskuntayhtymä.

Jokaisessa hankkeeseen osallistuvassa yksikössä on TATU-tiimi ja alueellinen asiantuntijaryhmä, jotka vastaavat hankkeen suunnittelusta ja käytännön toteuttamisesta alueellaan.

TATU – tartu tutkintoon! -hankkeen päätavoite on ammatillisen koulutuksen läpäisyasteen tehostaminen tukemalla keskeyttämislähtöisten opiskelijoiden opintoihin kiinnittymistä. Hankkeen tavoitteena on luoda alueellisia toimintakäytäntöjä peruskoulun jälkeisiä opintoja aloittavien nuorten jatko-opintoihin ohjautumiseen sekä opintoihin kiinnittymisen ja opiskelukyvyn moniammalliseen tukemiseen. Tavoitteen saavuttamisen menetelmiä ovat kuntouttavan työotteen, tehostetun ohjauksen ja pedagogisten mallien kehittäminen, henkilöstön ohjaus- ja huolenpitovalmiuksien lisääminen sekä alueellinen yhteistyö oppilaitosten sijaintikuntien toimijoiden kanssa. Yhdessä sovitut toimintamallit tukevat koulutuksen järjestäjien ja kuntien hyvinvointi- ja opiskelijahuollon suunnitelmien laatimista ja päivittämistä.

Hankkeella tavoitellaan kuntien sosiaali-, terveys- ja nuorisotyön, työpajatoiminnan sekä toisen asteen oppilaitosten yhteistyö- ja palvelumallien rakentamista ja vakiinnuttamista yhteistyössä näiden toimijoiden kanssa. Tavoitteena on terveydenhuoltolain, lastensuojelulain, nuorisolain ja ammatillista koulutusta koskevan lain mukaisten vel-

voitteiden toteuttaminen hallintokuntien rajat ylittävänä moniammatillisena yhteistyönä.

Kuopiossa hanketyöstä vastaavat

Seija Kärki

Anita Mönkkönen

projektipäällikkö

kuntoutusohjaaja

044 785 4842

044 785 8749

seija.karki(at)sakky.fi

anita.monkkonen(at)sakky.fi

TATU – tartu tutkintoon! -hanke, Kuopio, Mun elämä -kurssi

Hankkeessa on tavoitteena kehittää ja arvioida opiskelijoille tarkoitettua avomuotoista kuntoutuspalvelua, johon voi osallistua opiskelun aikana osana opintoja, kehittää palveluntuottajien, oppilaitosten sekä opiskelijan hoito- ja tukitahojen välistä yhteistyötä, pilotoida kuntouttavaa työtettä ja avomuotoista varhaiskuntoutusta yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien kanssa sekä kehittää tiedonsiirtoa ja opiskelijan kokonaiskuntoutumista tukevia malleja oppilaitoksen ja opiskelijan muiden tukipalveluiden välillä.

Hankkeessa on suunniteltu ja pilotoitu Suomen mielenterveysseuran ”Löydä oma tarinasi - vertaistukiryhmän pohjalta Kuopion kriisikeskuksen kanssa yhteistyössä ammatilliseen koulutukseen nivoutuva ryhmä-muotoinen ammatillista kasvua tukeva var-

haiskuntoutuskurssi. Mun elämä – kurssin kohderyhmänä ovat opiskelijat, jotka tarvitsevat tukea ammatillisen kasvun alkuun saattamiseen sekä elämänhallinnan tukemiseen (vuorikausirythmi, mielenterveys, peli- ja päihderiippuvuudet, sosiaaliset taidot, harrastamattomuus, yksinäisyys). Kuntoutuskurssi on osa opiskelijoiden vullinnaisia opintoja (1ov) ja sijoittuu lukujärjestyksen mukaisesti osaksi koulupäivää. Kuntoutuskurssi toteutetaan valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen opetussuunnitelman kuntoutus-käsitteen mukaisesti, jolloin kuntoutuksen tehtävänä on ammatillisen kasvun tukeminen. Kuntoutuskurssien vetämiseen osallistuu palveluntuottajan työparina koulutuksen järjestäjän työntekijä, joka työskentelee kurssille osallistuvien opiskelijoiden ohjaustyössä osana heidän muita opintojaan. Kuntoutuskurssin menetelmät ovat toiminnallisia, kokemuksellisia ja omaan kuntoutumisprosessiin sitouttavia sisältäen toimintaan kytkeytyjä luottamuksellisia keskusteluja ja ryhmätyöskentelyä.

Kurssin tavoite

Tavoitteena on tarjota nuorille mahdollisuus pohtia, saada tukea ja uusia näkökulmia omaan elämäntilan-teeseensa ja jaksamiseensa, saada kokea vertaistukea ja sosiaalista kanssakäymistä. Yhtenä tavoitteena on tarjota nuorille tietoa mielialaan vaikuttavista tekijöistä ja masennuksesta ja miten omasta psyykkisestä jaksamisesta voi tukea sekä löytää uusia ratkaisumalleja ja selviytymiskeinoja omaan arkeen. Kurssin aikana pyritään tukemaan nuoria tunnistamaan itsessään omia voimavaroja ja vahvistamaan niitä.

Sisällön toteutus

Tapaamisia 10x2tuntia kerran viikossa. Kurssin sisällön suunnittelussa ja toteuttamis-

sa huomioitiin osallistujien toiveet ja tarpeet käsiteltävien asioiden suhteen. Toiveita kartoitettiin ensimmäisellä tapaamiskerralla.

1. Tutustuminen, ryhmän pelisäännöt, toiveet teemoista, tyytyväisyys elämään
2. Ajatukset ja tunteet oman elämänjanan äärellä, uskomukset ja ajatusvääristymät
3. Masennus ja mieliala, rentoutuminen
4. Netti- ja peliriippuvuus
5. Itsetunto ja omat vahvuudet eri rooleissa
6. Tällainen olen vai olenko sittenkään, vahvuudet, minäkuva
7. Tunteet ja ajatukset, mitä toivon itselle, tulevaisuus
8. Toiminnallinen kerta, mukavan tekemisen vaikutus jaksamiseen ja mielialaan
9. Kerrat 7 ja 8 yhdistettynä 2x2h, (tällä pilottikerralla jousiammunta)
10. Tulevaisuus ja selviytyminen

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Nemo
- Aalto, Mikko. 2002. Turvallinen ryhmä. Forssa. Aseman Lapset ry.
- Aaltonen, Marjo , Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2003. Nuoren aika. 2.,uudistettu painos. Porvoo: WSOY.
- Björklund, Liisa & Sarlio-Siintola, Satu. Inhimilliset toimintavalmiudet suomalaisessa hyvinvointipolitiikassa. Teoksessa Hiilamo, Heikki & Saari, Juho (toim.) Hyvinvoinnin uusi politiikka – Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin. Tampere: Diak.
- Eronen, Sanna & Kanninen, Katri & Katainen, Saara & Kauppinen, R. & Lähdesmäki, M. & Oksala,E. & Penttilä, M. 2001. Persoona. Kehityopsykologia. Helsinki.
- Eskola, Jari – Vastamäki, Jaana 2001: Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, Juhani – Valli, Raine (toim.) 2001: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus. 24–42.
- Evangelisluterilainen kirkko 2012. Keskushallinto Suomen ev.lut.kirkko. Työ kouluissa ja oppilaitoksissa. Viitattu 20.6.2012 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content2985CE>
- Haapaniemi Rauno & Raina Liisa 2007. Yhteisöllinen pedagogia. Tallinna: AS Paket kirjapaino.
- Haikola, Lotta 2005, Kunnan kansalaisia. Nuoret, ikä ja osallistuminen. Teoksessa Aapola Sinikka & Ketokivi Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Tampere. Nuorisotutkimusseura.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hämäläinen Juha 1996. Sosiaalipedagoginen strategia koulutuksessa ja työstä syrjäytyneiden ja syrjäytymisuhan alla elävien nuorten auttamiseksi. Kuopio: Snellman-instituutti.
- Hämäläinen, Juha; Laukkanen, Eila & Vornanen; Riitta 2008. Nuorisokasvatus,

- nuorisososiaalityö ja nuorisopsykiatria nuorten nuorten hyvin voinnin edistämiseksi. Teoksessa Autio, Minna; Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami (toim.) *Polarisoituva nuoruus?*. Helsinki :Hakapaino OY.
- Jantunen Eila 2010. Vertaistuki masentuneiden osallisuuden vahvistajana. Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) *Syrjäytymistä vastaan*. Riika: Tammi.
- Jauhianen, Riitta. & Eskola, Marjatta. 1994. *Ryhmäilmiö*. Juva: WSOY.
- Juvonen, Tarja 2010. *Etsivä työ nuorten tukimuotona*. Teoksessa Laine, Terhi; Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi (toim.) *Syrjäytymistä vastaan*. Riika: Tammi.
- Karvinen, Synnove 2000. *Sosiaalityön tutkimuksen metodologiset jännitteet*. Teoksessa Satka, Mirja & Pohjola, Anneli & Rajavaara, Marketta (toim.) *Sosiaalityön tutkimus*. Lievestuore: Jyväskylän yliopisto.
- Klen, Inga, 2005. *Ammattioppilaitoksessa opiskelevien nuorten elämänhallinta*, Pro gradu –tutkielma. Kuopion yliopisto. Hoitotiede.
- Kuula, Arja, 1999. *Toimintatutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Koppinen, Marja-Leena. 1998. *Sisäinen turvallisuus – oppimisen perusta*. Teoksessa *Ryhmän voima ja viisaus. 40 vuotta ihmissuhdetaitojen opiskelua ryhmätyömenetelmin*. Ryhmätyö ry. Jyväskylä: Gummerus.
- Kuusinen, Jorma. 2006: *Nuorten aikuisten kehitystehtävät, onnellisuus ja kehityksen hallinta*. Teoksessa Lyytinen, Paula & Korhonen, Mikko & Lyytinen, Heikki 2006: *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki. WSOY.
- Kämäräinen, Ville 2012. *Ammattikoululaisen asialla*. *Dino - lehti* 2/2012. Helsinki: Knt & Dtl.
- Laine, Terhi; Hyväri, Susanna & Vuokila-Oikkonen, Päivi. *Mitä on syrjäytymisen vastainen työ?* Teoksessa *Syrjäytymistä vastaan*. Riika: Tammi.
- Launonen, Anna 2005. *Ammatillisen koulutuksen keskeyttämisen ehkäisy ja ammatilliseen koulutukseen aktivointi – Rahalla vai rakkaudella?* Helsinki: Edita.
- Mannion, Greg 2005. *Education and learning for social inclusion*. Teoksessa Barry, Monica (toim.) *Youth policy and social inclusion*. Lontoo:Routledge.
- Myllyniemi, Sami 2008. *Tilasto-osio*. Teoksessa Autio, Minna; Eräranta, Kirsi

- & Myllyniemi, Sami (toim.) *Polarisoituva nuoruus?*. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Nurmi, Jan-Erik. 1995. *Nuoruusiän kehitys: etsintää, valintoja ja noidankehiä*. Teoksessa Lyytinen, P. & Korhonen, M. & Lyytinen, H. *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Helsinki: WSOY.
- Nurmi, Jan-Erik 1998: *Nuoruusiän kehitys – Etsintää ja haasteita*. Teoksessa Rissanen, A. (toim.) *Kartalla. Rippikoulutyön käsikirja*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Pruuki, Lassi 1995. *Peilejä ja ikkunoita. Kriittisen rippikouluopettajan perustieto*. Pieksämäki: Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo.
- Pullola, Hanna & Ukkola, Niina 2001. *Seikkailukasvatuksen vaikutus ryhmän kiinteyteen. Pro gradu- tutkielma*. Jyväskylän yliopisto, liikuntapedagogiikka.
- Raina, Liisa & Haapaniemi Rauno 2007. *Yhteisöllinen pedagogiikka: "...ettei tarvitse tehdä yksin"*. Helsinki: Arator Oy.
- Raitanen, Marko 2001. *Aikuistuminen. Uusi vaihe elämässä vai uusi elämä vaiheessa?* Teoksessa Sankari, Anne & Jyrkämä, Jyrki (toim.) 2001. *Lapsuudesta vanhuuteen. Iän sosiologiaa*. Tampere: Vastapaino.
- Rouvinen-Wilenius Päivi & Leino Satu, *Terveyden edistäminen ja sosiaalisten mahdollisuuksien politiikka*. Teoksessa Hiilamo Heikki & Saari Juho (toim.) *Hyvinvoinnin uusi politiikka – Johdatus sosiaalisiin mahdollisuuksiin*. Tampere: Diak.
- Stenström, Tuula 2011. *Toisin tekeminen ja mukaan meneminen*. Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) *Mieli maasta*. Juva: Ps-kustannus.
- Syrjälä Leena, Ahonen Sirkka, Syrjäläinen Eija, Saari Seppo 1993. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2008. *Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet*. Viitattu 2.10.2011. <http://uusi.sotkanet.fi>
- Tolonen, Tarja 2005. *Sosiaalinen tausta, sukupuoli ja paikallisuus nuorten koulutussiirtymissä*. Teoksessa Aapola Sinikka & Ketokivi Kaisa (toim.) *Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä*. Tampere: Nuorisotutkimusseura.
- Viinamäki, Leena 1996. *Opiskelemaan, työhön, työttömäksi?*. Rovaniemi. Lapin Yliopisto.

- Virtanen, Pirkko & Miettinen, Kaija. 2007. Keskeisiä lähtökohtia opetussuunnitelmatyössä. Teoksessa Ikonen, Oiva & Virtanen, Pirkko (toim.) Erilainen oppija. Juva: PS-kunnus.
- Värri, Veli-Matti 1997. Hyvä kasvatus – kasvatus hyvään. Tampere. Tampere University Press.
- Åstrand, Riikka 2007. “Mustakin olis voinut tulla joku huligaani jos en mä olis siihen sirkukseen jumittunu” - harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä - tapaustutkimus Suvelan sirkuksesta ja Iceheartsista. Pro gradu- tutkielma. Helsingin yliopisto, kasvatustiede, soveltavan kasvatustieteen laitos.